

๗
สุนทรภู่
ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ผลไม้อายุ เพ็ญวิชัย

พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔
ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์
วัดเทพศิรินทราวาส

294.31881

๐234๘

๓.2

อนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพ

ผลเสวย เปรุขาวิน

วันจันทร์ที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔
ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์
วัดเทพศิรินทราวาส

เพื่อบูชาคุณ

แต่

พี่

คุณแม่นานาหนักเพียง

พสุธา

คุณบิทรคุดา

กาศักกว้าง

คุณพ พ่างศิขรา

เมรุมาศ

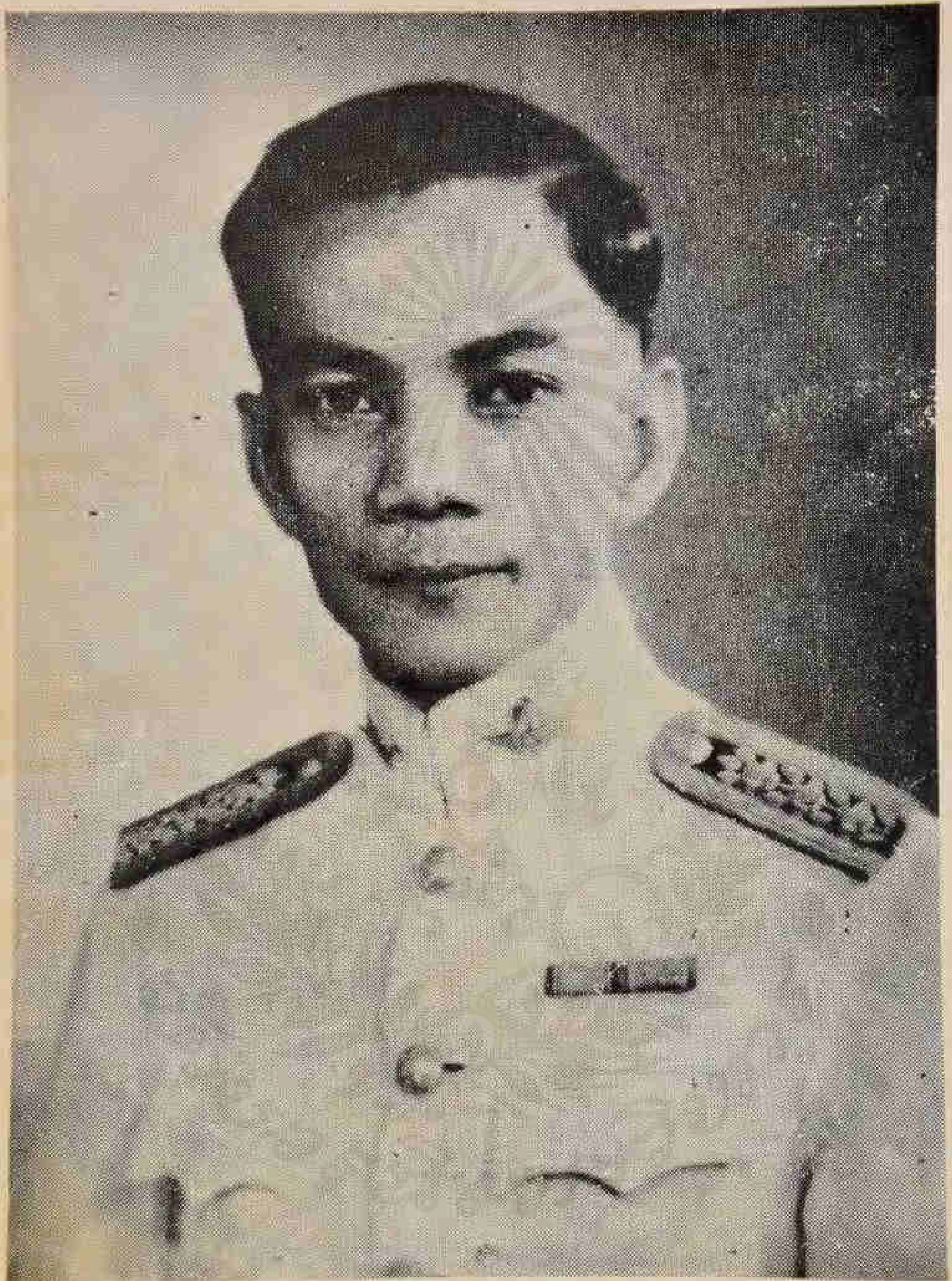
คุณพระอาจารย์อ่าง

อากสู้อาคร

โคลงโลกนิติ

พระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทชาทิศธร

“ คุณพ่อกองทัพอากาศ ”

พลโทสุข เปรมาวิน

ชาติ ๑๑ มีนาคม ๒๔๕๒

มรณะ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔

พี่สุขกับคุณแม่และน้องๆ
นางปราบ อังวะ (พวง เปรนาวิน)
ศาสตราจารย์หญิงถนอมฤดี ภูมิศักดิ์
เกษักกรหญิงฉวีวรรณ ศิลปบรรเลง
พันเอก (พิเศษ) ประสิทธิ์ เปรนาวิน
พลโทสุข เปรนาวิน

ชีวประวัติสังเขป

พลโทสุข เปรูนาวิน อดีตเจ้ากรมพระธรรมนูญ
เป็นบุตรชายคนโตของ นาวาโท พระปราบอั้งวะ (เกลียง
เปรูนาวิน) และนางปราบอั้งวะ (พวง เปรูนาวิน) เกิดเมื่อ
วันที่ ๑๑ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๕๒ มีพี่น้องรวมบิดา
มารดา ๗ คน คือ

๑. นางอรรณภาณี โกลศล (ถมยา ธรรมศักดิ์)
๒. ตัวท่านเอง
๓. นางกาญจนา แสงส่องใส
๔. นางมัลย์ พลาชวิน
๕. พันเอก (พิเศษ) ประสิทธิ์ เปรูนาวิน
๖. ศาสตราจารย์ แพทย์หญิง ถนอมฤดี ภูมิภักดี
๗. เกสัชกรหญิง ฉวีวรรณ ศิลปบรรเลง

ท่านได้ปฏิบัติงานสำคัญ ๆ ของทางราชการ และ
ทางการเมือง ทั้งในและนอกประเทศมาแล้วเป็นอันมาก
ด้วยความอุสาหะวิริยะอย่างน่าสรรเสริญ

ในด้านชีวิตส่วนตัว เมื่อท่านได้บวชในพระบวร
พุทธศาสนาแล้วพระพรหมได้ลิขิตให้ชีวิตของท่านต้องเข้าพิธี

วิวาทสองครั้ง หลังจากทศรยาคนแรกถึงแก่กรรมโดยทั้ง
 พยานรัก คือบุตรหญิงไว้ให้ท่าน ๑ คน ท่านก็ได้สมรสกับ
 ภรรยาคนที่สอง และได้มีบุตรชายหญิงเพิ่มอีก ๔ คน

ท่านได้ไปให้แพทย์ตรวจร่างกาย เพราะรู้สึกปวดที่
 โคนขา แพทย์ตรวจพบว่าท่านเป็นมะเร็งในกระดูก จึงได้
 เข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล ท่านต้องต่อสู้กับโรคนั้นมาเป็น
 เป็นเวลาหลายเดือน อาการทรุดลงเรื่อย ๆ แต่อาการกลับดี
 ขึ้นเป็นอย่างมาก เมื่อได้รับพระราชทานแจกันดอกไม้จาก
 ลนเกล้าสนกระหม่อมทั้งสองพระองค์ ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์
 ธิคุณลนเกล้าฯ หาทสุมิตได้ บรรดานายแพทย์และพยาบาล
 ได้พยายามทุกวิถีทางที่จะช่วยท่านให้พ้นจากโรคร้ายนั้นทั้ง ๆ
 ที่ทราบอยู่แล้วว่าคุณความหวังที่จะหายนั้นไม่มีเลย วาระสุดท้าย
 ของท่านมาถึงเมื่อเวลาตีสยามของคืนวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์
 ๒๕๑๔ ในโรงพยาบาลศิริราช ท่านได้จากไปด้วยอาการ
 อันสงบ

“Whom the God loves dies young”

บทบาทแห่งชีวิตในละครโรงใหญ่ของท่านสุดสั้นลง
 เมื่ออายุได้เพียง ๖๑ ปีเศษเท่านั้น

รำลึกถึงพี่สุข

พี่สุข ได้จากไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ คงทิ้งแต่อดีตไว้ให้น้อง ๆ ระลึกถึงพี่ผู้เคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาตลอดชีวิตของเรา น้อง ๆ ทุกคนจากความหลังแต่เมื่อครึ่งเรายังเป็นลูกเล็ก ๆ ของคุณพ่อคุณแม่ ได้คิดว่าพี่สุขที่ลูกชายคนโต มีพี่สาวใหญ่คือคุณพยอมยา ธรรมศักดิ์ ซึ่งสมรสกับพระอรรณภาณโกศล (โณน ธรรมศักดิ์) เป็นคนหัวขี้ แต่คุณพี่โตกว่าเรามาก เราไม่กล้าไปเล่นขนนตัว เราจึงมีพี่สุขเป็นพี่ชายใหญ่ พี่สุขเป็นที่รักของคุณพ่อคุณแม่เป็นอย่างยิ่ง เพราะชอบเรียนหนังสือตงอกตงใจเรียนมาแต่เล็กแต่น้อย ไม่ว่าจะคุณพ่อจะย้ายไปรับราชการตามหัวเมืองชายทะเลแห่งใด พี่สุขก็ย้ายไปเข้าโรงเรียนในจังหวัดที่คุณพ่อรับราชการด้วย และตงอกตงใจเรียนเป็นอย่างดี จนอายุได้ ๑๒-๑๓ ขวบ ก็สามารถช่วยคุณพ่อทำงานส่วนตัว เช่น ทำบัญชี เขียนใบสัญญาให้เช่าสวน เช่านา เป็นต้น พวกเราน้อง ๆ ยังทำอะไรไม่เป็น พอเห็นพี่สุขไปช่วยคุณพ่อเขียนอะไรต่าง ๆ แล้วได้รางวัลครั้งละ

๑ บาทบ้าง ๒ บาทบ้าง ในสมัยนั้นเงิน ๑ บาทมีค่ามากมาย
 เราก็นับว่าความสุขของเราเก่งจัง ที่สำคัญคือ บางครั้งเรา
 จะได้รับส่วนแบ่งจากความสุขบ้างด้วย เรามีความภูมิใจพ่าย
 ของเรามากกว่า นอกจากจะเก่งแล้วยังใจดีอีก สุขประพฤติ
 ติวตทงทางบ้านและทางโรงเรียน วันไหนได้สมุดพกจากโรง
 เรียนมาให้คุณพ่อเซ็น คุณพ่อจะยิ้ม และให้ศีลให้พร
 บางที่ท่านก็บอกว่า "ขอให้ลูกรักษาความดีของลูกไว้คงเกลอ
 รักษาความเค็ม" พวกเราได้ยินคุณพ่อพูดแล้วก็ให้ฉงนใจ
 ว่าคุณพ่อพูดว่ายัง ใจหนอ เด็ก ๆ อย่างเราซึ่งพึ่งไม่ออก

คุณพ่อและคุณแม่อบรมลูก ๆ ด้วยความรักอันอบอุ่น
 และใกล้ชิด ท่านชอบเห็นเราอ่านหนังสือกันโดยมีความสุขแบบ
 ผู้นำนั่งโต๊ะหนังสือก่อน น้อง ๆ ก็ตามมาอ่านเขียนด้วยกัน
 ตอนค่ำพลบแล้ว หลังจากทานอาหารเสร็จพักผอนสักครู่
 คุณพ่อจะตมองเล็ก ๆ ที่ห้องพระชนบนของท่าน ซึ่งเป็น
 ห้องใหญ่ประดับประดาสวยงาม มีโต๊ะมุกหม่มบูชาชุดใหญ่
 มีพระพุทธรูปปางต่าง ๆ หลายองค์ ที่บูชาจัดอย่างปราณีต
 เป็นประจำ เมื่อพวกเราได้ยินเสียงมอ่ง ก็วางธุระอื่น ๆ หมก

พากันไปที่ห้องพระ จะต้องเข้าไปอย่างเรียบร้อยนั่งเรียงกัน
 อย่างเงียบสงบ ไม่มีใครกล้าส่งเสียงดัง แล้วพสุภจะเป็นผู้
 ขนต้นสวตมนต์ มทาวตราคา และบทสวดอื่น ๆ ทมิในเล่ม
 หนังสือสวตมนต์ คนไหนยังสวดไม่ ไต่กตองถอหนังสือไว้
 ดู สวดตามไป จนถึงบทกรวดนา พอถึงอมนา เรารู้ว่าจะ
 จบแน่ ๆ แล้ว เมื่อกราบพระเสร็จก็แยกย้ายกันไปทำการบ้าน
 แต่ก่อนจะออกจากห้องพระ คุณพ่อมก็จะมีลูกกวาดขวดใหญ่ๆ
 มาตัง และแจกคนละอันสองอัน ระหว่างที่เราแกะลูกกวาด
 ใส่ปาก คุณพ่อกก็จะเล่านิทานสั้นๆ ให้เราฟังก่อน หรือยก
 คติธรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ฟัง เช่น "คนเราเมื่อโตก็อย่า
 กระหยิ่มใจจนเกินไป ต้องมีสติ" หรือเช่น "คุณค่าของ
 มนุษย์นั้นอยู่ที่การศึกษาไม่ใช่แค่แหวนเงินทอง สิ่งนอก
 กาย" ซึ่งเราฟังแล้วรู้เรื่องบางไม่รู้เรื่องบาง แต่พสุภคงเข้า
 ใจและทราบความหมายได้ดี

พสุภเป็นลูกที่คุณแม่รักมาก ตังแต่เล็กแต่น้อยไม่เคย
 ถูกตถูกว่าเลย เพราะทำอะไรก็ถูกต้องอยู่เสมอและถูกใจคุณ
 แม่ด้วย ทำอะไรมีหลักมเกณฑ์เป็นผู้ใหญ่เกินอายุ เป็นลูกที่

คุณพ่อไว้วางใจจึงตามใจเสมอ เมื่อเรียนอยู่ชั้นมัธยมสาม—
 มัธยมสี่ ชอบเล่นถ่ายรูป คุณพ่อก็ขอกลองถ่ายรูปให้ ถ่าย
 เอง ล้างเอง อัดเอง ง่วนอยู่คนเดียว ชอบถ่ายรูปคุณพ่อ
 คุณแม่ และน้อง ๆ เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เช่นถ่ายรูปน้อง
 เล็ก ๆ สองคนกำลังช่วยคุณแม่ใส่บาตรตอนเช้า คุณแม่
 กำลังตักข้าวใส่บาตร คุณพ่อใส่กับข้าวและขนม น้องเล็ก ๆ
 กำลังส่งของให้คุณพ่อ เพราะตัวสูงยังไม่ถึงบาตรพระ บางที
 ก็ถ่ายรูปน้อง ๆ กำลังไปโรงเรียน บางทีจัดให้นั่งเก้าอี้เรียง
 กันถือหนังสือไว้ในมือราวกับเป็นนักศึกษาเสียจริงจัง เวลา
 คุณพ่อไปทำบุญที่ ไหนพี่สุขก็ตามไปถ่ายรูปไว้ เช่นไปทอด
 กรฐิน ไปสร้างบ่อน้ำถวายวัด เป็นต้น รูปเก่า ๆ เหล่านี้ถ้า
 พี่สุขไม่ถ่ายไว้เราจะไม่มีไว้ดูเป็นพระลูกกันเลย

พี่สุขมีอุปนิสัยขยันอ่อนโยน มีจิตใจอันละเอียดอ่อน
 เมตตาปรานีต่อผู้คนในบ้าน ทั้งที่มาฟังพงศาวดารและคนรับ
 ใช้ทุก ๆ คน สนใจสัตว์เลี้ยงทั้งแมวและสุนัข คอยดูแลด้วย
 ความรักใคร่ บางทีก็เล่นด้วยความเอ็นดูและมีความสุข
 พี่สุขชอบดนตรี ชอบฟังเพลงและชอบสีไวโอลินด้วย ยาม

ว่างจากตำหรับตำราก็จะส่วไว้ออนไลน์ให้พวกเราฟัง เย็น ๆ ชอบ
 เล่นแบดมินตันกับน้องทศนามหน้าบ้าน บางครั้งก็ไปเพื่อน ๆ
 มาเล่นด้วย บางวันคุณแม่พาพวกเราไปสังสรรค์กับญาติ
 พี่น้องตามบ้านต่าง ๆ เช่นบ้านเจ้าคุณ อภะยานาวาพลพยุห-
 รักษบ้านคุณลุงพระรัตนจักร บ้านคุณอาคุณหลวงประสิทธิ์
 สรพลหรือบ้านคุณลุงคุณหลวงศกดาเดชะ เป็นต้น สมัยนั้นใน
 เข้าพรรษา นิยมมีเทศน์ตามบ้านคหบดีต่าง ๆ ทุก ๆ วันพระ
 เพื่อให้ลูกหลาน และเพื่อนบ้านใกล้เคียงได้รับรสพระธรรม
 อบรมใจ คุณพ่อก็จะพาเราไปฟังที่บ้านเจ้าคุณอภะยานาวา
 พลพยุหรักษบาง บ้านพระยาอภิชาติชาญยุทธ (บิดาจหมื่น
 มานิตนเรศ) หรือบ้านเจ้าคุณปู่พระยาบริรักษ์ราชาบาง เรา
 ก็สนุกเมื่อฟังเทศน์แล้ว ก็ไปเล่นกัน เพราะทุก ๆ บ้านมีเพื่อน
 รุ่นราวคราวเดียวกันหงอนจงสนุกสนานเมื่อได้พบปะกัน ท่าน
 ผู้ใหญ่ก็ ได้รู้ จักเด็ก ๆ ที่สนุกเล่นเหมือนกันแต่น้อยกว่าพวก
 เรา มักจะสนใจฟังผู้ใหญ่คุยกันเสียมากกว่า ฉะนั้นพอสุข
 จงมนสยเข้าผู้ใหญ่ ได้ดีกว่าพวกเรามาก

คุณพ่อคุณแม่ชอบทำบุญ ทำน้ใส่บาตรทุกวัน บางที
 ก็มึนเลยงพระทบ้านในบางโอกาส พี่สุขจะช่วยกนกับน้อง ๆ
 จดที่พระทองโตะหมุ่มบูชา อาสนะสงฆ์ และบริวารต่าง ๆ ซึ่ง
 เปนการสนุกสนานสำหรับเด็ก ๆ อย่างหนึ่ง บางทีคุณแม่
 จดเตรียมอาหารที่บ้านไปเลยงพระทวัดใกล้เคียงในวันพระคือ
 วัดพระยาทำ วันพระบางวันทั้งคุณพ่อและคุณแม่จะไปรักษา
 อุโบสถทวัดเศรษฐยวรรวิหารบ้าง วัดอรุณราชวรารามบ้าง
 พี่สุขและน้องก็ตามไปด้วย คุณพ่อเป็นผู้นำทงภาคทฤชฎีและ
 ภาคปฏิบัติธรรมแก่ลูก ๆ ไหม้จิตใจตั้งอยู่ในศีลในธรรมทำน
 ให้หลักในการดำรงชีวิตไว้ว่า ทุกคนต้องมีความซอสัตยและ
 มีคุณธรรมในจิตใจ คนซอจะกินไม่หมดแต่คนคดกินไม่พอ
 ทำนอบรมเรื่องความเป็นผู้ตวา ผู้ตทแท้จริงนน ย่อมมี
 ความสามารถและความซอสัตยอันเปี่ยมไปด้วยมรรยาท" คุณ
 พ่อคอยกล่อมเกลาคความประพฤติ รวมทงกริยาวาจาของลูกทุก
 คนให้อยู่ในแบบฉบับทตเสมอ พี่สุขก็ได้ประพฤติและปฏิบัติ
 ตามคำสอนของคุณพ่อเป็นอย่างดี และโตถอเป็นหลักแห่ง
 การดำเนินชีวิตตลอดมา

เมื่อเลิก ๆ พัสุขขอบตู่หนึ่ง สมยนนเบนหนงเงยบ
 แตกสนุกและม โปรแกรมค ๆ พัสุขจะบอกคุณพ่อไปดู ถ้า
 พวกเราคนใดรู้เข้า ก็จะมีรายการขอติดตามไปด้วย แต่จะ
 ต้องไปขออนุญาตคุณพ่อก่อน คุณพ่อก็คงขอเราบ้าง คือดอง
 ท่องธรรมะบทใดบทหนึ่งให้ ได้ก่อนแล้วจึงจะให้ไป ความ
 อยากไป เรากลับท่อง จนจำได้ เช่น อิทธาบท ๔ มี ฉันทะ
 วิริยะ จิตตะ วิมังสา เท่านั้นเอง ไปยืนบ่นอยู่ประเดี๋ยวเดียวก็
 คล่องแล้วรีบไปหาท่าน ท่องคล่องปรือแล้วก็เป็นอันได้ไป
 เมื่อคู้หนึ่งบ่อย ๆ ก็เลยได้ธรรมะหลายบทจนจบโพธิ์ปักคิยธรรม
 ๓๗ ประการ กุศลกรรมบถ ๑๐ และอื่น ๆ อีก ขณะนั้น
 เราก็อ่องอย่างนกแก้วนกขุนทอง มารู้ความหมายเอาตอนใด
 หนึ่ง

พัสุขเรียนหนังสือเร็วเกินชั้น จึงจบมัธยม ๘ เร็วกว่า
 ธรรมดา คุณพ่ออยากให้เก่งภาษาจึงให้เขาเรียนเพิ่มเติมที่
 โรงเรียนอัสสัมชัญ เพื่อเตรียมตัวเข้าโรงเรียนกฎหมายต่อไป

เมื่อพัสุขเข้าโรงเรียนกฎหมายได้ กำลังเรียนอยู่บที่
 หนึ่ง ก็เกิดวิกฤตกาลครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิตของพวกเขา คือ

คุณพ่อทรงและเคารพของเราลมเจ็บ และไม่นานท่านก็สิ้น
 ชิวตลง เมื่ออายุท่านได้ ๕๕ ปีเท่านั้น คุณแม่ต้องจัดงาน
 ศพท่านด้วยความโศกเศร้า ที่สุขก็ได้ช่วยคุณแม่จัดงานศพ
 คุณพ่อสมกับที่เป็นลูกชายคนโตที่คุณแม่เชื่อใจไว้วางใจ ที่
 สุขได้ติดต่อกับงานปรึกษาท่านผู้ใหญ่ วังเต้นทุก ๆ อย่างได้
 เรียบร้อย งานศพคุณพ่อก็จสำเร็จลงด้วยดี ทางราชนาวิ ได้
 จัดทหารกองเกียรติยศให้ ในวันพระราชทานเพลิงศพอย่างสม
 เกียรติ นับว่าพ่สุขได้มีส่วนช่วยในงานนี้อย่างสมศักดิ์ศรีของ
 ลูกผู้ชายที่จะพึงทำให้พ่อได้ ในอายุ ๑๘ ปีนั้น

เสร็จงานศพคุณพ่อ พ่สุขหงอยเหงาเศร้าโศกมาก
 เพราะคุณพ่อประดุจดวงประทีปส่องทางชีวิต ความรู้สึกตาม
 ประสาเด็กเล็ก ๆ อย่างพวกเราในสมัยนั้น เราารู้สึกว่าคุณพ่อ
 เป็นผู้วิเศษที่จะประสิทธิ์ประสาทอะไร ๆ ให้ได้ทั้งนั้น คุณ
 พ่อเป็นผู้ ทมความหมายอันยิ่งใหญ่ต่อทุกสิ่งทุกอย่าง ในชีวิต
 ของคุณแม่และพี่น้องเราทั้งหมด พ่สุขได้รับความทุกข์ใน
 ครองนมากมายเหลือคณา แต่มิได้ย่อท้อ พยายามทำใจให้
 เข้มแข็งเพื่อเป็นกำลังใจให้คุณแม่ต่อไป

เมื่อสนคุณพ่อ พวกเราหงหกคนยังเล็กอยู่ พลุบพง
 เข้าโรงเรียนกฎหมายได้ไม่ถึงปี น้องคนเล็กอายุได้ ๘ ขวบ
 เราหงหกจึงเป็นภาระอันหนักที่คุณแม่จะต้องรับแต่ผู้เดียว ยัง
 เป็นบุญของพวกเราที่คุณพ่อเป็นคนรอบคอบ ท่านพยายาม
 สร้างฐานะครอบครัวด้วยความอุตสาหะจนเป็นหลักฐาน ได้
 รับการยกย่องในหมู่เพื่อนฝูงของท่านว่าท่านเป็นคนมีหลักใน
 การดำเนินชีวิต มีความมานะพยายามอันเป็นตัวอย่างที่แตก
 ลูกหลานท่านมีหลักทรัพย์เป็นเรือกสวนไร่นาและอื่น ๆ อย่าง
 มั่นคง ประกอบกับคุณแม่เป็นผู้มีนิสัยเก็บหอมรอมริบไว้
 เมื่อคุณพ่อจากไปท่านจึงมีหลักทรัพย์ไว้ให้เราอย่างพอกินพอ
 ใช้ คุณแม่มีความอดทนแข็งแแรง มีความสามารถในกิจการ
 งานรอบด้าน รู้การควรไม่ควร ท่านจึงปกครองดูแลรักษา
 ทรัพย์สมบัติที่คุณพ่อหามาไว้ให้จงกงามเจริญชน สมยนั้น
 บ้านนาญตักทอดไม่ม้เหมือนสมัยนั้น เมื่อสนคุณพ่อบ้านนาญก็
 หมดไปด้วย เราจึงได้อาศัยหลักทรัพย์ที่คุณพ่อหาไว้อย่างพอ
 เพียงสำหรับลูก ๆ ได้อย่างสบาย แต่คุณแม่จะต้องดูแลรักษา
 หาผลประโยชน์จากทรัพย์สมบัติเหล่านั้นแต่เพียงผู้เดียว ขาด

ที่ปรึกษาและผู้คุ้มครอง ต้องทำงานแทนคุณพ่อ เหมือนเมื่อ
คุณพ่ออยู่ ต้องปกครองลูก ๆ ซึ่งกำลังอยู่ในวัยเรียนทั้ง
หมด นับว่าเป็นภาระหนักมิใช่น้อย ท่านต้องทำหน้าที่

เป็นทั้งพ่อคุ้มครองอบรมลูก เตรียมหารายได้ให้ลูกศึกษา
เล่าเรียน ต้องเป็นทั้งแม่ผู้ให้กำลังใจ และความอบอุ่นใจ
แก่ลูก ๆ เมื่อลูกคนโตเจ็บไข้ คุณแม่ก็เฝ้าดูแลเอาใจใส่
เป็นทั้งหมอรักษา และหมอยา คือฝนยาเอง, บดยาเอง, ต้ม
ยาเอง คุณแม่จะยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งในยามทุกขนาน
ก่อนจะให้ลูก ท่านจะเสก จะเป่าเส็กก่อนเสมอ จนพี่สุข
สามารถจำมนต์ที่ท่านใช้เสกเป่านั้นได้หมด

เมื่อขาดคุณพ่อ ก็แต่พี่สุขเป็นลูกชายที่โตพอที่จะ
เป็นที่ปรึกษาของคุณแม่ได้ ฉะนั้นพี่สุขจึงใกล้ชิดคุณแม่จน
อีกเป็นทวิคุณ พี่สุขสามารถให้ความคิดความเห็นในปัญหา
ต่าง ๆ ของคุณแม่ได้เพราะชอบศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ จึง
ช่วยให้คุณแม่ผ่อนคลายความกังวล ความหนักใจ ในปัญหา
หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า พี่สุขกับคุณแม่จึงเป็น

เสมือนหัวใจของกันและกัน พ่อก็รักและสงสารคุณแม่ที่
 ขาดคุณพ่อและต้องต่อสู้กับทุกสิ่งทุกอย่างแต่เพียงลำพังผู้เดียว
 พ่อก็จะนำน้อง ด้วยการปฏิบัติตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดี
 โดยยึดหลักคำสอนของคุณพ่อที่ว่า "การศึกษาเท่านั้นที่แสดง
 คุณค่าของมนุษย์ ไม่ใช่ใช้แกวแหวนเงินทอง สิ่งนอกกาย"
 พ่อก็จะมวธเรียนวธท่องวธจามาบอกน้อง ๆ เสมอ และมแง
 ขวนหัวแปลก ๆ ในวิชาการหรือถ้อยคำสำนวนการเขียน
 การพูดทมแงคดเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เราหัวเราะสนุกสนานและ
 สดขนรนเรงอยู่เรื่อย ๆ พนองเราทงทมจจรักใคร่สนทสนม
 กันทุกคน คุณแม่ก็จะพราสอนให้เรารักกันให้มาก แม่จะ
 เติบโตต่อไปข้างหน้า ก็ให้สมัครสมานสามัคคกัน ท่าน
 สอนว่า คนเราเกิดมาต้องพงกัน เราควรจะแข่งกันทำความ
 ดี ไม่ใช่แข่งแย่ง แข่งดกัน ยิ่งโตเกิดมาเบนนพนองกันด้วย
 แลว ยิ่งต้องรักกันให้แนนนแพ้น ท่านเปรียบให้พงว่า พนอง
 นนเปรียบเสมือนแขนซ้ายและแขนขวา ถ้าขาดไปเสียแล้ว
 จะหาใหม่มาแทนมิได้ คุณแม่มีความรักและความยุติธรรม
 ต่อลูกทุกคนแต่เกรงใจพ่อบุชมากกวาลูกคนอื่น ๆ แม่พ่อบุชจะ

หมกมุ่นในวิชาการ ก็ไม่ได้ละเอียดในการดูแลการเรียนของ
 น้อง ใครทำการบ้านไม่เสร็จก็จะช่วยแนะนำให้ โดยตี ให้
 ทำให้เสร็จเรียบร้อย พี่สุขชอบใช้วาจาสุภาพอ่อนโยน ไม่
 เคยตู่ เอ็ดหรือเอะอะว่าน้องคนไหนเลย แม้แต่น้องชายคน
 เล็กชงแสนชน ก็แค่พูดเพียงว่า "อ้าว ทำไมทำยังงั้นละ
 ไม่ดีหรอก อย่าทำอีกนะ" แต่ถ้าใครไปถามคำแปลศัพท์ภาษา
 อังกฤษละก็เป็นไม่ยอมบอก ให้ไปเปิดดิกชันนารีเองทุกที
 ซึ่งเราไม่ชอบเลย แต่ก็จำใจทำ เพราะกลัวและเกรงใจพี่
 เป็นเช่นนเสมอ ๆ จนเราได้ศัพท์ภาษาอังกฤษมากบนเอง
 อย่างไม่รู้ตัว

ระหว่างเรียนกฎหมาย คุณแม่ต้องส่งเสียค่าใช้จ่าย
 ต่าง ๆ ให้พี่สุขมากกว่าน้อง ๆ ที่อยู่โรงเรียนธรรมดา พี่จำเป็น
 ต้องใช้อะไรคุณแม่จะรีบกุ๊กกึ่งจัดหาให้ทันที น้องสาวที่โต
 แล้วสองคนก็ช่วยกันดูแลไม่ให้พี่สุขต้องอนาทร ทั้งอาหาร
 การกินและเสื้อผ้า แม่จะมีคนรับใช้ทำให้อยู่แล้ว แต่น้อง
 ทั้งสองก็ต้องคอยดูแลจัดทำให้เรียบร้อย ดยงบนด้วยความ
 รักและห่วงใย พี่สุขจึงเป็นผู้ที่ทั้งคุณแม่และน้อง ๆ ทะนุ

ถนอมมาด้วยความรักอ่อนอบอ่อน แม่แต่ว่าจากม ไต่เคียวว่าให้
เคื่องใจหรือระคายไสตเลยแม่แต่น้อย

ด้วยกำลังใจจากคุณแม่ผู้ อุตสาหทุก ๆ อย่างเพื่อสุข
และด้วยความอุตสาหะพากเพียรของตัวเอง พสุขจึงสำเร็จ
เป็นเนตบัณฑิตเมื่ออายุยังน้อย เป็นเวลาที่คุณแม่มีความสุข
ที่สุดในความสำเร็จของพ

ต่อมาน้องสาวคนโตสองคนนั้นก็แต่งงาน ไปเป็นหลัก
เป็นฐาน น้องชายเข้าเรียนในโรงเรียนนายร้อย น้องสาวอีก
คนเรียน จบจากโรงเรียนราชินีบนแล้วเข้าเรียนต่อในจุฬาลง
กรณ์มหาวิทยาลัย ในคณะแพทยศาสตร์ ต่อมาน้องคนเล็ก
ที่สุดก็ออกจากโรงเรียนราชินีเข้าเรียนในคณะเภสัชศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คุณแม่ก็จะต้องทำหน้าที่ดูแลส่งเสีย
ให้ลูกได้เรียนในชั้นอุดมศึกษาต่อไปอีก แต่พสุขค่อยเบาใจ
ขึ้น เพราะน้อง ๆ ต่างก็ โตขึ้นแล้ว

เมื่อน้อง ๆ สำเร็จการศึกษามาหมดทุกคน คุณแม่ก็
ได้วางธุระอันหนักหนาทต้องทำมาเป็นเวลานาน และเมื่อทุกคน
แต่งงานมีครอบครัวไปแล้ว คุณแม่ก็หมดภาระ ท่านจึงมี

เวลาพักผ่อน มีโอกาสทำบุญสร้างกุศลตามที่ท่านปรารถนา
 ด้วยการทอดกฐิน สร้างศาลา บำรุงพระสงฆ์และวัดวาอาราม
 ต่าง ๆ ซึ่งการบุญเหล่านี้ พสุขจะเป็นหัวเรียวหัวแรงช่วย
 คุณแม่อย่างเต็มที่ และขอถ่ายภาพเหตุการณ์เหล่านี้ด้วย
 ตนเอง แลวกเอามาฉายให้คุณแม่และน้อง ๆ ดูกันเป็นที่
 สนุกสนาน

พวกเราพี่น้องในสกุล เปรุนาวิน ทั้ง ๗ คน แม้ต่าง
 จะมีครอบครัวแยกย้ายกันไป แต่จิตใจที่เรารักกันมาแต่เล็ก
 แต่น้อยหาได้เปลี่ยนแปลงไม่ เรายังรักและเคารพกันมากบน
 พสุขคอยเอาใจใส่ดูแลถามทุกข์สุขของคุณพี่และบรรดาน้องๆ
 อยู่เสมอ คราวใดที่น้องคนไหนเจ็บป่วย พสุขจะรีบร้อนมา
 เยี่ยมอย่างวิตกกังวลและห่วงใย ยิ่งถ้าคุณแม่เจ็บป่วยแล้ว
 พสุขจะรีบเร่งมาดูแลคุณแม่อย่างถ้วนที่สุด โดยปกติทุกวัน
 อาทิตย์พสุขจะมาเยี่ยมคุณแม่ มาคุย เล่าอะไรๆ ให้ท่าน
 ฟัง ท่านก็อบอุ่นใจที่ได้เห็นลูก ได้คุยกับลูก ทำให้คุณแม่
 มีความสุขมาก

พี่น้องทุกคนมทพบกันคือที่งานคุณแม่ เมื่อพบกัน
 ที่ไรก็มีเรื่องคุยกันไม่รู้จบ พสุขจะมีมาแปลกๆ มาให้เราได้

แสงพร้อมทั้งได้ความรู้ ไปด้วย คุณแม่ก็สบายใจในการ
 เตรียมขบวนต่าง ๆ ชนิตไว้ให้ลูกและหลานได้รับประทาน
 กัน ธรรมดาทุกปี ระหว่างเทศกาลสงกรานต์ คุณแม่จะนำ
 ลูก ๆ ทั้ง ๗ พร้อมครอบครัวไปเคารพอุ้งของคุณพ่อที่บรรจุไว้
 ในเจดีย์วัดพระนางเรือล่ม ปากเกล้า จึงเป็นเวลาทพนอง
 มารวมกันอย่างพร้อมเพรียง และได้ร่วมกันทำบุญเลี้ยงพระ
 บังสุกุลอุ้งคุณพ่อเป็นประจำทุกปี พัสุขก็เป็นหัวหน้าจัดงาน
 นทุกคร้ง

เมื่อเดือน เมษายน ๒๕๑๓ พวกเราจัดงานวันเกิดคุณ
 แม่ขันทบ้านของท่านในโอกาสที่ท่านมีอายุย่างเข้าปีที่ ๗๑๒
 พัสุขก็เป็นหัวหน้าจัดงานอย่างเต็มที่ ได้เชิญบรรดาญาติ
 มิตรที่สนิทสนมและคุ้นเคยมาร่วมกันทำบุญเลี้ยงพระอีก และ
 ร่วมกันอวยพรให้คุณแม่มีอายุยืนยาวเป็นร่มโพธิ์ ร่มไทร
 ของลูกหลานต่อไปอีกนานเท่านาน

นักย่อนกลับไปเมื่อวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๕๑๓ พัสุข
 ทำบุญอายุครบ ๕ รอบ ขณะนั้นดูพัสุขแข็งแรงและสดชื่น
 คืออยู่ พวกเราหารู้ไม่ว่า โรคร้ายกำลังคืบคลานเข้ามาหา

พี่แล้ว เพราะหลังจากนั้นประมาณ ๑ เดือน พี่เริ่มบ่นว่า
 ปวดที่สะโพกขวา จึงลองไปตรวจที่โรงพยาบาลพระมงกุฎ
 พลตรีนายแพทย์ ทิพย์ ผลโภาค มิตรที่รักสนิทได้ช่วยเหลือ
 ในการตรวจและให้ความเห็นว่า พี่กำลังเป็นมะเร็งที่ปอด
 ข้างขวา กำลังแพร่กระจายมาที่สะโพกข้างขวาแล้ว หมอ
 ได้ขอให้เขารักษาตัวในโรงพยาบาลทันที น้องยังจำได้ คำ
 วนนนั้นคุณแม่และน้อง ๆ ไปเยี่ยมพี่ พบพี่กำลังนั่งตรวจข้อ
 สอนนักศึกษาธรรมศาสตร์อยู่ เหมือนกับไม่ได้เจ็บป่วยแต่
 อย่างใดเลย พี่คงจะมีความหวังว่า โรคของพินนี้อาจจะไม่
 ไข้โรคมะเร็ง หรือถ้าไข้ก็คงจะเพิ่งเริ่มเป็นและมีทางที่พอ
 จะรักษาได้ทัน

วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๑๓ พี่ได้ขอย้ายจากโรง
 พยาบาลพระมงกุฎมาเขารักษาตัวที่ โรงพยาบาลศิริราช เพราะ
 อยู่ใกล้บ้านสะดวกดี คุณหมอธีระ ลิมศิลา, คุณหมอ
 ทองอวบ อุตตรวิเชียร ได้กรุณาช่วยดูแลรักษาอย่างเต็มที่
 ประมาณหนึ่งเดือนต่อมา พี่รู้สึกค่อยสบายขึ้น กลับบ้านได้
 และไปทำงานเป็นบางวัน พอถึง ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๓ พี่

ก็ต้องเข้าโรงพยาบาลศิริราชอีก มีอาการปวดสะโพกขวา
 มากขึ้นและเริ่มมาทางซ้าย ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์
 สุวรรณสุทัศน์ ได้กรุณาฉายแสงให้เพื่อระงับอาการปวด
 ศาสตราจารย์ แพทย์หญิงสุภา ฌ นคร กรุณาช่วยเรื่องการ
 ตรวจเลือด นายแพทย์สมภาพ เรืองตระกูล ได้กรุณาช่วย
 ดูแลรักษาเกี่ยวกับอาการแพ้ยาระงับปวด ด้วยความเอาใจใส่
 อย่างยิ่ง และนายแพทย์ประภาพร ยงใจยุทธ์ ได้ช่วยดูแล
 เกี่ยวกับเรื่องปอด พร้อมทั้งนายแพทย์ วรวิทย์ วงษ์ทองศรี
 และแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ฝึกหัดอีกหลายท่าน นับว่า
 เป็นพระคุณอย่างสูง บางครั้งมีอาการของพดขม นื่อง ๆ ก็
 ดีใจ แต่พออาการของพทรุกลง นื่อง ๆ ก็ใจหาย ทั้ง ๆ
 ที่อยู่แก่ใจว่า โรคของพนนหนักหนาสุดที่จะเขี้ยวยาให้
 หายได้ แต่กระนั้นเราก็งหวังว่า พักอยู่กับเราต่อไปได้อีก

พมความมอดทน หล่อเกินในการต่อสู้กับความเจ็บปวด
 ครองน ตลอดชีวิตของพพ ได้ต่อสู้พนฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ มา
 แล้วเป็นอันมาก และได้ทำความดีมาอย่างสมบูรณ์แล้ว ไม่น่า
 เลยทพจะต้องมาเจ็บป่วยทรมาณกายเช่นนี้ อาการของพทรุค

ลงเรื่อย ๆ บรรดาท่านผู้ใหญ่ เพื่อนสนิท มิตรสหาย ตลอด
 จนลกศิษย์ของพี่ ได้พากันมาเยี่ยมด้วยความห่วงใย บางท่าน
 กอดทักจะหลงนาตาเสียมิได้ ศาสตราจารย์นายแพทย์ชัชวาล
 โอสถานนท์ ศาสตราจารย์นายแพทย์กษาน จาติกวณิช
 ศาสตราจารย์นายแพทย์อุดม โปชะกฤษณะ ศาสตราจารย์
 นายแพทย์รมไทย สุวรรณิก ศาสตราจารย์แพทย์หญิงสลาค
 ทัพวงศ์ นายแพทย์ประดิษฐ์ เจริญไทยทวี คุณสอางไสม
 อาสนะสถิตย์ และอีกหลายท่านได้กรุณามาช่วยเหลือกันอย่าง
 เต็มที่เป็นเวลาหลายเดือน โรคนี้ก็มิได้ย่นยอมละเว้น ยังคง
 รุกเร้าอยู่เรื่อยไป แต่อาการของพกลบคืบขึ้นอย่างประหลาด
 โดยทันทีเมื่อได้รับพระราชทานดอกไม้จากถนนเกล้าถนนกระ
 หม่อมทองสองพระองค์ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ
 หาที่สุดมิได้

พวกเราต่างดีใจเพราะพสบายขึ้นแล้ว ต่อมาประมาณ
 ๒ เดือนก็เริ่มทรุดอีก และทรุดมาก การรักษาก็เพียงช่วย
 กันประคับคองไว้ไม่ให้เจ็บปวดเท่านั้น ผู้ที่กรุณาช่วยใน
 การพยาบาลด้วยความเห็นอกเห็นใจให้พี่ได้ฉอนคลาย ความ
 ทุกข์ลงได้ ชงน่อง ๆ ขอบขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง คือ คุณเสกศรี

พงศาวดี คุณอารีย์ พฤกษ์ราช, คุณเวณี ไกรสิน, คุณ
 สมบุญ เศษบรรทัด, คุณสุภัทรา ปิยะมงคล, คุณรุจิรา
 เพ็ญเพียร, คุณพงศ์จันทร์ วิชิตกุล, คุณรำไพพรรณ บัวสรวง
 คุณพันธ์บุบผา ณ พัทลุง, คุณพรทิพย์ สะสมศักดิ์, คุณ
 พิชรี นาคะศรี, คุณสาวตรี คลอวุฒวัฒน์, คุณพิชรี พงษ์
 สุเกียรติ, คุณศรีสมบัติ วงษ์ใหญ่, คุณสุนทร อุทัยผลและ
 ผู้ช่วยพยาบาลทุกคน

ระหว่างที่เจ็บคุณแม่มาเยี่ยมเสมอมิได้ขาด และได้
 ให้กำลังใจให้ต่อสู้อย่างกล้าหาญ ไหว้ตทลภพระธรรมของ
 องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นทพง ทระลัก โดยณะเพาะ
 โพชนงค์ ๗ ชงนบถอกันว่าเป็นบทธวรมที่จะช่วยให้อุบว
 พ้นจากเวทนาได้

โรคร้ายคงคุกคามพเรอຍมา จนถึงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์
 ๒๕๑๔ พยงมสตก พบอดอกบัวและรูปเทียนบนทูลเหนือ
 ศรัชชะ เพื่อนอมเกล้ากราบถวายบังคมลาสนเกล้าสนกระหม่อม
 ทงสองพระองค์อย่างนึ่งและนาน คลายกบว่าเบนครงสดท่าย
 ในชีวิตของพทจะได้อววยบังคมแล้ว ต่อจากนนพ ไตรวลา
 บรรดาผู้ทพรกและเคารพทุกท่านทกรุณามาเยี่ยม พืได้ฝาก

กราบขอบพระคุณทุก ๆ ท่านที่ได้กรุณาดูแลรักษาพยาบาล
 พดลอลมา ต่อจากนพกัไม่พูด คุณแม่ทราบอาการของพ
 ท่านให้คนไปนิมนต์ท่านเจ้าคุณ เจ้าอาวาสวัดเครือวัลย์วร
 วิหาร และพระรวม ๕ รูปมาสวด สัมโพชฌงค์ให้พฟัง พอ
 พระสวดจบ พพูดได้อีกสองสามคำ ต่อจากนั้นพก็ ไม่พูดอีก
 เลย แต่สายตาของพกำลังบอกว่า ขอลาจากทุกคนด้วยความ
 รักและอาลัยยิ่ง จนกระทั่งสายตาของพ ไม่สามารถจะมอง
 ได้อีก พนอนนิ่งสงบจนถึงเวลา ๐๓๐๐ น. ของวันที่ ๒๔
 กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ บิพจรเริ่มอ่อนลง นิ่ง ๆ ทุกคนได้สวด
 มนต์พร้อม ๆ กันให้พ ได้ฟังเสียงของพระธรรมแห่งองค์สม
 เด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อพจะได้มคตินิมิตรอนัตตจนถึง
 เวลาตีสี่ เมยสี่บนาที้ พก็จากนึ่งไปอย่างสงบด้วยใบหน้าทมิ
 ความสุขสบาย แสดงได้ว่าพ ได้มคตินิมิตรไปในทางอันดีแล้ว
 นิ่ง ๆ มิได้คิดมาก่อนเลยว่า บทสวดมนต์ที่เราเคยสวดร่วม
 กันกับคุณพ่อเมื่อยามที่เรายังเด็กอยู่นั้นจะมามีประโยชน์อันยิ่ง
 ใหญ่ต่อวาระสุดท้ายของพ

พยังไม่ควรจากไปเร็วเช่นนั้น เพราะพเป็นผู้มร่างกาย
 แข็งแรง สมบูรณ์กระฉับกระเฉง ว่องไวมาแต่ ไหนแต่ ไไร

ถ้าไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเพียงโรคเดียว พกคงจะอยู่ได้อีกนาน พี่
 เป็นคนแข็งแกร้ง มีความสามารถทั้งในการอดทน และใน
 การอดทนต่อสิ่งมากระทบได้เป็นอย่างดี และพี่ได้ประกอบ
 แต่กรรมดีตลอดมาตั้งนั้น สุกดี ย่อมเป็นอันหวังได้

คุณแม่และน้องๆ ได้รับความวิปโยคในครั้งนั้นใหญ่
 หลวงนิก คุณแม่รู้สึกเหมือนถูกควักเอาดวงใจออกจากร่าง
 เมื่อนรคณาศพพท่านอุทิศส่าห์พุงกายในวัย ๓๒ ปีของท่าน
 ไปรดน้ำ ท่านได้กอดพี่เป็นครั้งสุดท้าย นานาแห่งความรัก
 ความอาลัย และความโทมน์สของแม่ ได้หลังไหลพรังพรู
 ออกมาพร้อมกบพูดว่า "วนน เป็นวนสุดท้ายที่แม่จะได้เห็น
 ลูก แม่จะไม่ได้เห็นลูกของแม่อีกแล้ว"

พี่สุขได้จากไปอย่างไม่วันทเราจะได้พบกันอีก แม่
 ว่าความรักที่คุณแม่และน้องๆ มต่อพี่สุข จะเป็นความรัก
 ธรรมดาๆ ที่แม่มต่อลูกและทน้องมต่อพี่ตาม แต่เป็นความ
 รักที่ไม่สามารถบรรยายได้ด้วยภาษาพูดหรือภาษาเขียน
 เพราะเป็นภาษาของใจ ใจเท่านั้นที่จะหยงรู้ ได้ด้วยใจที่
 ราวกลองพทวยความอาลัยรักอย่างสุดซง

จากน้อง

Handwritten text in the top left corner, possibly a date or page number.

Handwritten text at the top of the page, likely a title or header.

Handwritten text below the title, possibly a subtitle or introductory line.

Handwritten text in the upper middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

Handwritten text in the middle section of the page.

หัวข้อธรรมในคำกลอน

ของ

พุทธทาสภิกขุ

คำนำ

หัวข้อธรรมประเภทนี้ มีไว้สำหรับใช้เพ่ง เพื่อให้
เห็นข้อเท็จจริงแห่งข้อความนั้นแล้วเพ่งต่อไป เพื่อให้เกิด
ความรู้ สึกเช่นนั้นขึ้นมาจริง ๆ จนจิตใจเปลี่ยนไปตามข้อ
เท็จจริงนั้น ในทางที่จะทำให้เกิดความสลัดสังเวช ความ
ไม่ประมาท การเปลี่ยนนิสัยที่ไม่พึงปรารถนา กวาดล้าง
ความรู้ สึกชนิดที่ทำความรำคาญต่าง ๆ ให้แก่ตนให้หมดไป
จากจิตใจ และมีความสะอาด ความสว่าง และความสงบ
โดยสมควรแก่การกระทำของตน ๆ

ความรู้ ความเข้าใจ ที่เกิดจากการเพ่งทำนองนี้จะ
ถูกต้องและมีประโยชน์กว่าที่เกิดจากการอ่านตะพึด และยัง
เป็นการปฏิบัติกรรมฐานภาวนาชนิดหนึ่งอยู่ในตัว ทั้งสมาธิ

และปัญญา ในระดับที่คนทั่วไปจะฟังทำได้, และพร้อม
กันนั้น ก็เป็นศีลอยู่แล้ว ในขณะที่ทำการสังวรระวังบังคับ
ตัวให้ทำเช่นนั้น ไม่ให้โอกาสแก่การท้อสแต่ประการใด.

พุทธทาส อินทปัญโญ

หัวข้อธรรมในคำกลอน

อะไรที่ไหน

อันความงาม	มีอยู่ตาม	หมู่ซากผี
อันความดี	อยู่ที่ละ	สละยั้ง
ความเป็นพระ	อยู่ที่เพียร	บวชเรียนจริง
นิพพาน ดิ่ง	อยู่ที่ตาย	ก่อนตายเอย ฯ

บุญเป็นอะไร

สิ่งนั้น ๆ	เป็นเหมือน	ของเกลอนกลาด
ที่เป็นบาป	เก็บกวาด	ทิ้งไต่ถุน
ที่เป็นบุญ	มีไว้	เพียงเจออจน
ใช้เป็นคุณ	สวดกตายน	คล้ายรถเร็ว
หรือบ่าวไพร่	มีไว้ใช้	ใช้ไว้แบก
กลัวตกแตก	ใจสั้น	ประหว่นเหลือ
เขากินเกลือ	ใช้จะต้อง	บูชาเกลือ
บุญเหมือนเรือ	มีไว้	ไปนิพพาน
มีไว้เพื่อ	ไว้ประดับ	ให้สวยหรู
เที่ยวอวดชู	แบกไป	ทุกสถาน
หรือลอยล่อง	ไปในโลก	โอมกัณฑ์ดาร
ไม่อยากข้าม	บนนิพพาน	เสียดายนเรือ ๆ

ยามไหนก็ได้

ยามจะได้	ได้ให้เป็น	ไม่เป็นทุกข์
ยามจะเป็น	เป็นให้ถูก	ตามวิถี
ยามจะตาย	ตายให้เป็น	เห็นสุดดี
ถ้าอย่างนั้น	ไม่มีทุกข์	ทุกเมื่อเอ๋ย ฯ

เป็นอยู่ ด้วยจิตว่าง

จงทำงาน	ทุกชนิด	ด้วยจิตว่าง
ยกผลงาน	ให้ความว่าง	ทุกอย่างสิ้น
กินอาหาร	ของความว่าง	อย่างพระกิน
ตายเสร็จสิ้น	แล้วในตัว	แต่หัวที่
ท่านผู้ใด	ว่างได้	ตั้งว่ามา
ไม่มีทำ	ทุกข์ทน	หม่นหมองเศร้า
“ศิลป์”	ในชีวิต	ชนิดนี้
เป็น “เคล็ด” ที่	ใครคิดได้	สบายเอ๋ย ฯ

ชาวบ้าน — ชาววัด

อันชาวบ้าน	ทำงาน	เพื่อกายเกียรติ
จึงเกิดความ	ตั้งเครียด	จนสิ้นเสียว
ส่วนชาววัด	มุ่งขจัด	ไปท่าเดียว
มิให้เกี้ยว	เกียรติกาย	มุ่งงามธรรม
จึงเกิดมี	เครื่องวัด	วัดชาวบ้าน
ด้วย "เงิน" งาน	"อดยาก"	หรือ "อัมหนา" ?
ส่วนเครื่องวัด	ชาววัด	วัดกิจกรรม
ว่าเขาทำ	ให้ว่างได้	เท่าไรแล
ถ้าชาววัด	ฮัดฮัด	มุ่งกายเกียรติ
มันน่าเกลียด	แสนกล	คนต่อแหล
ถ้าชาวบ้าน	เกียจคร้าน	งานเขื่อนแซ
กมแต่	ทุข์ทน	หม่นหมองไป
จึงขอให้	ชาวบ้าน	เป็นชาวบ้าน
ผสมผสาน	เกียรติกาย	ตามวิสัย
ให้ชาววัด	เป็นชาววัด	ขจัดไกล
เพื่อพ้นภัย	เกียรติกาย	งามนุกเอย ๆ

การงาน

<p>อันการงาน ของมีเกียรติ ถ้าสนุก ไม่เท่าไร</p>	<p>คือค่า สูงสุด ด้วยการงาน รู้กรรม</p>	<p>ของมนุษย์ อย่าสงสัย เบิกบานใจ ฉะจริง</p>
<p>ตัวการงาน พร้อมกันไป ถ้าจะเปรียบ นับแต่ยว้าง</p>	<p>คือตัวการ หลายสำ ก็เหมือนคน เก็บนก</p>	<p>ประพฤติกกรรม มีค้ายิ่ง ฉลาดยิ่ง หลายพกเอย ๆ</p>
<p>บวียงบานยังทรงพอพระทัย</p>		
<p>บวียงบาน พระผู้มีพระภาค เหตุดังนั้น อย่าเป็นลึง</p>	<p>เต็มท ยังพอ บวทเริ่ม ล่อหลุบ</p>	<p>ยังมีมาก พระทัยยัง จะบานจริง กลับหุบเอย ๆ</p>

กิเลสคุณ

คุณเสียต	ทแท้	แพกเลส
น่าสมเพช	เดือนเท่าไร	ก็ ไม่เห็น
ว่าเป็นทาส	กิเลส	อยู่เข้าเย็น
จะอวดเป็น	ปราชญ์ไป	ทำไมนา
คั้นกรรมะ	หาทางออก	อุมกิเลส
น่าสมเพช	จริง ๆ	เที่ยววิ่งหา
ตำรานี้	ตำรานั่น	สรรหามา
ได้เป็นข้า	กิเลสไป	สมใจเอ๋ย ๆ

จริงซี !

จริงซี ! เราบ้าบอก	กรรมกัน
เพราะเหตุที่กรรมนำ	โลกแล
ห่างทุกข์สับสนทน	ใจอยาก
เป็นสุขที่เที่ยงแท้	จูงเห็น ๆ
กรรม, กรรม, กรรมเท่านั้น	ทสมาน
โลกน โลกหน้าเย็น	ยังนา
ใครคบเสพกรรมฐาน	คู่ชีพ
เป็นสุขเมียลูกข้า	สุขตาม

รสแห่งความเปลี่ยนแปลง

สันดานจิต	ชอบเวียน	เปลี่ยนเสมอ
สันเฝ้าเพื่อ	หาใหม่	ไต่กระสัน
จะเปลี่ยนรส	เปลี่ยนที่	เปลี่ยนสิ่งอื่น
แวกล้อมมัน	เปลี่ยนเวลา	เปลี่ยนอารมณ์
รสของความ	เปลี่ยนแปลง	แฝงใจอยู่
จึงได้ดู	เป็นรส	ที่เหมาะสม
เป็นรสแห่ง	อนิจจัง	ช่างลบลม
ไม่รู้ถึง	จรงม	ว่าเลิศดี ๆ

มองแต่แรงคึกคัก

เขามีสวน	เลวบ้าง	ช่างหัวเขา
จงเลือกเอา	ส่วนที่ดี	เขามืออยู่
เป็นประโยชน์	โลกบ้าง	ยี่งน่าดู
ส่วนที่ชั่ว	อย่าไปรู้	ของเขาเลย
จะหากัน	มิด	โดยส่วนเดียว
อย่ามัวเที่ยว	ค้นหา	สหายเอ๋ย
เหมือนเที่ยวหา	หนวดเต่า	ตายเปล่าเลย
ผูกให้เคย	มองแต่ดี	มีคุณจริง ๆ

มอญู่แล้ว

ขณะใด	จิตไม่	มี "ตัวกู"
นิพพานก็	ปรากฏอยู่	ณ จิตนั้น
พอ "ตัวกู"	เกิดได้	ในจิตนั้น
สังสารวัฏฏ์	ก็พลัน	ปรากฏแทน ฯ

ตาบอด—ตาดี

หมุ่นกัจ้อง	มองเท่าไร	ไม่เห็นฟ้า
ถึงหมูปลา	ก็ ไม่เห็น	น้ำเย็นใส
ไต่เดือนมอง	ไม่เห็นดิน	ทักกันไป
หนอนก็ ไป	มองเห็นคุณ	ทุดูดกิน
คนทั่วไป	ก็ ไม่	มองเห็นโลก
ต้องทุกข์ โศก	หงุดหงิด	อยู่นิจสิน
ส่วนชาวพุทธ	ประยুক্তธรรม	ตามระบิล
เห็นหมดตสน	ทุกสิ่ง	ตามจริงเอ๋ย ฯ

ตัวกู — ของกู

อันความจริง	“ตัวกู”	มิได้มี
แต่พอเสล	มันเป็นตัว	โผล่มาได้
พอหายเสล	“ตัวกู”	ก็หายไป
หมด “ตัวกู”	เสียได้	เป็นเรื่องดี
สหายเอ๋ย	จงถอน	ซึ่ง “ตัวกู”
จงถอนทั้ง	“ตัวกู”	อย่างเต็มที่
มักันแต่	ปัญญา	และปรานี
หน้าที่ใคร	ทำให้ดี	เท่านั้นเอ๋ย ฯ

ของกู — ของกู

อันความจริง	“ของกู”	มิได้มี
แต่พอเสล	“ของกู” มี	ขบจนได้
พอหายเสล	“ของกู”	ก็หายไป
หมด “ของกู”	เสียได้	เป็นเรื่องดี

สหายเอ๋ย ⁺	จงถอน	ขง "ขงกุ" ^๕
และ ถอน ^๕ ทง	"ขงสุ" ^๕	อย่างเต็มท ^๕
ขงเปลียนไป	เปลียนมา	ทุกนท ^๕
เพราะไม่มี	ขงใคร	ท ไหนเอ๋ย ๕

สหายเอ๋ย⁺

สหายเอ๋ย ⁺	"ตัวเรา" ^๕	มิได้มี
แต่พอเสมอ	"ตัวเรา" ^๕ ม	ขนมมาได้
พอหายเสมอ	"ตัวเรา" ^๕	ก็หายไป
หมด "ตัวเรา" ^๕	เสียได้	เป็นเรื่องดี
สหายเอ๋ย ! ⁺	จงถอน	ขงตัวเรา ^๕
และ ถอน ^๕ ทง	"ตัวเขา" ^๕	อย่างเต็มท ^๕
ให้ ^๕ มแต่	ปัญญา	และปรานี
อย่าให้ ^๕ ม	"เรา—เขา" ^๕	เขาเหลือเอ๋ย ๕

ต้นสนเฒ่า

เมื่อมันยัง	ไม่ได้	เป็นพุทธรักษา
ต้นสนเฒ่า	ก็ยังจะ	อดอดทน
เอื่อย ๆ ไป	ได้สนุก	ทุกคืนวัน
พอเหมาะครั้น	เป็นพุทธรักษา	โนนพริบตา
มนุษย์เรา	เบาความ	ยามสบาย
ก็ไม่ได้	ผกฉรรวม	ตามวาสนา
จนแก่เฒ่า	เข้าเขต	ของมรณา
ก็พบว่า	พะวงวาย	“ตายเปล่า” เอย

รักสงบ

รักสงบ	จงลม	ขึงตัวกู
และลมทาง	“ตัวสู”	อย่างเต็มท
มีสติ	ปัญญา	และปราน
หน้าที่ใคร	ทำให้ดี	เท่านั้นเอย ๆ

ปากอย่างใจอย่าง

มีปากอย่าง	ใจอย่าง	หนทางสุข
ไม่เกิดทุกข์	เพราะยกมัน	ฉันทกลง
ว่าคำพระ	พุทธองค์	ทรงเสด็จ
อย่าระแวง	ว่าฉันทโลก	ยกยกอันเลย
อย่ายกมัน	สิ่งใด ๆ	ด้วยใจดู
ว่าตัวกู	ของกู	อยู่เฉย ๆ
ปากพูดว่า	ตัวกู	อยู่ตามเคย
ใจอย่าเป็น	เช่นปากเอ๋ย	เหว่ยพวกเรา

บ้ำ ค

ยังทำดี	จะยังมี	นรกมาก
ถ้าใจอยาก	ดีเกิน	เป็นเจ้าขรัว
ให้ผู้คน	ทั้งสอง	ต้องยอมกลัว
คือยอมตัว	อยู่ได้	ปัญญาขง
ไม่ต้องการ	มรรคผล	ตสนิพพาน
คงต้องการ	แต่ให้	เขาช่วยส่ง
ให้ลอยลม	ล่องไป	จมไม่ลง
ต้องประสงค์	แต่แทน	“บ้ำ ค” เอ๋ย

โลกนคออะไรแน

โลกเราน ^๕	ที่แท้ ^๖	คือโรงละคร
ไม่ต้องสอน	แสดงถูก	ทุกวิถี
ออกโรงกัน	จริงจัง	ทั้งตาปี
ตามท่วงที	อวิชา	จะลากคอ
โลกนคออ ^๕	กรงไก่	เขาใส่ไว้
จะนำไป	แล่นเอ	ไม่เหลือหลอ
จิกกันเอง	ในกรง	ไคลงคอ
เผ่าตงขอ ^{๖ ๕ ๖}	รบกัน	ฉนนกกล้ว—เอย ๗

ความอยาก

อันความอยาก	จะระงับ	คับลงได้
นนมิใช่ ^๕	เพราะเรา	ตามสนอง
สิ่งทอยาก ^๖	ให้ทัน	คังมันปอง
แต่เพราะตอง	ข้ามัน	ให้บรรลย
ให้ขัญญา ^๖	บงการ	แทนรำนอยาก
ความร้อนไม่	มีมาก	อย่างสงสัย
ทงอาจผลิต ^๕	กิจการ	งานไต ๗
ให้ล่วงไป	ด้วยดี	มีสุขเย็น ๗

ความสุข

ความเอ๋ย ความสุข ใคร ๆ ทุกคนชอบเจ้าเฝ้าวิงหา
 แยกสุขฉนทุกสุขทุกเวลา แต่ดูหน้าตาแห่งยังแคลงใจ
 ถ้าเราเผาตวตณหากน่าสุข ถ้ามันเผาให้เรา "สุข" หรือ
 เกรียมไต่
 เขาว่าสุข สุขเน้ออย่าเห่อไป มันสุขเย็นหรือสุขไหม้ให้แน่
 เอย. ๆ

ความแก่

ความแก่หง่อม	ย่อมทุก	ทุเลมาก
ตั้งคนบอด	ข้ามฟาก	ผิงคลองหา
วิธ ไต่	ไผ่ล้า	คลานคล้ามา
กรรยา	แสนทุก	ทุเลแล
ถ้า ไม่อยาก	ให้ทุก	ทุเลมาก
ต้องข้ามฟาก	ให้พน	ก่อนตนแก่
ก่อนตามค	หุหนวก	สควกแท้
ตรองให้แน่	แต่เนน ๆ	รีบเดินเอย ๆ

ถ้าสตรีคมเหล่า

	ถ้าสตรี	กินเหล่า	เขาเรื่อง "ขา"
ไม่รู้ว่า		กินทำไม	กินไปได้
หรืออยากเป็น		กินนรี	ที่ไวไฟ
ขมละไม		อยู่เพราะเหล่า	ผเข้าทรง
	ตัดจริต	ตามใคร	บอกไม่ถูก
เพราะปีศาจ		จงจุมก	ให้ลุ่มหลง
เห็นผีเป็น		เทวดา	ตุนางง
โลกก็ส่ง		ตามแต่	แม่ตวง
	ยังลูกผี	มีแต่	จะเมาใหญ่
มีอะไร		ก็คองเหล่า	เผ่ายคหน่วง
พอบาดเหล่า		ร้อนเรา	เสียเต็มทรวง
โลกหงษ์ปวง		เป็นโลกเหล่า	น่าเศร้าจริง
	ถ้า "สตรี"	คาน	มาจาก "สติ"
ก็แปลว่า		"คนผู้มี"	สติยัง
ไม่ควรไป		หลงเหล่า	เขาเรื่องถึง
ควรวงขยี้ง		ธรรมแท้	ของแม่เอ๋ย ฯ

เป็นมนุษย์ หรือ เป็นคน

เป็นมนุษย์	เป็นได้	เพราะใจสูง
เหมือนหงษ์	มด	ทแววขน
ถ้าใจต่ำ	เป็นได้	แต่เพียงคน
ยอมเสียที่	ที่ตน	ได้เกิดมา
ใจสะอาด	ใจสว่าง	ใจสงบ
ถามครบ	ควรเรียก	มนุสสา
เพราะทำถูก	พูดถูก	ทุกเวลา
เปรมปรีดา	คนวัน	สุขสันต์จริง
ใจสกปรก	มดมัว	และร้อนร้าว
ใครมีเข้า	ควรเรียก	ว่าผีสิง
เพราะพูดผิด	ทำผิด	จิตประวิง
แต่ในสิ่ง	น้ำตัว	กลัวอุปาย
คิดตู่เถิด	ถ้าใคร	ไม่อยากตก
จงรีบยก	ใจตน	รับขวบขวาย
ให้ใจสูง	เสียได้	ก่อนตัวตาย
ก็สมหมาย	ที่เกิดมา	อย่าเขื่อนเอย ฯ

อะไรเผลอก

สิ่งจะเผลอก	เพราะขน	มันสีขาว
ส่วนคนเรา	เผลอกได้	ใครก้มเศียร
เนื่องจากม	จรรมา	ไม่อาเกียรณ
ใครพากเพียร	เผลอกได้	ไม่เว้นตน
ฝรั่งเผลอก	สีขาว	เปล่ากันสาร
เที่ยวเพื่อนพ่าน	มิได้	ทุกแห่งหน
คนเราเผลอก	ไม่ได้	เพียงกายยล
เป็นสีขาว	เผลอกคน	ไขเผลอกถึง
ถ้าฝรั่ง	เป็นครูเรา	ไขเขาเผลอก
ที่ตรงเปลือก	อย่าคิด	ให้ผิดยิ่ง
มัวเลียนแบบ	ที่ตรงเปลือก	จะเผลอกถึง
แล้วจะยิ่ง	กว่าไม่เผลอก	เลือกให้ดี ๆ

การฟังผู้อื่น

ฉันฟังท่าน	ฟังได้	แต่บางสิ่ง
เช่นฟังฟัง	ผ่านเกล้า	เจ้าอยู่หัว
หรือฟังแรง	คนไข้	จนควายวัว
ไข้จะพัน	ฟังตัว	ไปเมื่อไร
ต้องทำดี	จึงเกิดมี	ที่ให้ฟัง
ไม่ผิด	นับหนึ่ง	ฟังเขาไหน
ทำดีไป	ฟังตัว	ของตัวไป
แล้วจะได้	ที่ฟัง	ซึ่งถาวร
ฟังผู้อื่น	ฟังได้	แต่ภายนอก
ท่านเพียงแต่	กล่าวบอก	หรือปราสอน
ต้องทำจริง	เพียรจริง	ทุกสิ่งตอน
นิจก่อน	ตัวได้	ไม่ตกจม
จะตกจน	หรือว่า	จะตกนรก
ตนต้องยก	ตนเอง	ให้เหมาะสม
ตนไม่ยก	ให้เขายก	นนพกลม
จะตกหล่ม	ตายเปล่า	ไม่เข้าการ ฯ

อตุตา หิ อตุตโน นาโถ

มิ ^๑ ไช ^๑ ใคร	จะ ^๑ พง ^๑	ชง ^๑ พระ ^๑ เจ้า ^๑
แต่ ^๑ พวก ^๑ เรา	ชาว ^๑ พุ ^๑ ท ^๑ ธ	ศา ^๑ ส ^๑ นา
๒ ๓ ๒ ผู้ ^๒ เชอ ^๓ พง ^๒	โอ ^๑ วา ^๑ ท	พระ ^๑ ศา ^๑ ส ^๑ ตา
๑ พง ^๑ ธร ^๑ ร ^๑ มา	๑ ๑ ค ^๑ อ ^๑ พง	๑ ๒ ชง ^๑ ต ^๒ ว ^๒ เอง
ประ ^๑ ก ^๑ อ ^๑ บ ^๑ ก ^๑ ร ^๑ ม ^๑ น ^๑ ำ ^๑ มา		ชง ^๑ โภ ^๑ ค ^๑ ผล
๕ ๒ ตง ^๕ แต่ ^๒ ต ^๒ น	จ ^๑ น ^๑ ป ^๑ ล ^๑ า ^๑ ย	ไ ^๑ ต ^๑ เหม ^๑ ะ ^๑ เหม ^๑ ้ง
๕ ทง ^๕ ทา ^๕ ง ^๕ โลก	ทา ^๑ ง ^๑ ธร ^๑ ร ^๑ ม	๘๐ ก ^{๘๐} ย ^{๘๐} า ^{๘๐} เกร ^{๘๐} ง
๓ ถ ^๓ อ ^๓ เล ^๓ ย ^๓ ง	๒ ๒ ส ^๒ ร ^๒ ำ ^๒ ง ^๒ ต ^๒ ว	๒ ๒ อ ^๒ ยู ^๒ ท ^๒ ว ^๒ ก ^๒ น
อ ^๑ ต ^๑ ต ^๑ า ^๑ หิ	อ ^๑ ต ^๑ ต ^๑ โ ^๑ น	นา ^๑ โ ^๑ ถ ^๑ แ ^๑ ป ^๑ ล
๑ ๒ ๑ ว ^๑ ำ ^๒ " ต ^๑ ว ^๒ พง	๑ ๑ ต ^๑ ว ^๑ " แ ^๑ น	๒ ๑ ๒ ถ ^๒ า ^๑ บ ^๑ ต ^๒ ฌ ^๑ น
๑ เบ ^๑ น ^๑ อ ^๑ น ^๑ ไ ^๑ ไป	๑ ว ^๑ น ^๑ เว ^๑ ย ^๑ น	๑ พา ^๑ เ ^๑ ห ^๑ ย ^๑ ร ^๑ ๓ ^๑ ร ^๑ น
๑ ๕ พง ^๑ เ ^๕ ข ^๕ ำ ^๕ น ^๕ น	๑ ๑ ไม ^๑ " ท ^๑ น ^๑ ง	๑ ๑ เหม ^๑ อ ^๑ น ^๑ พง ^๑ ต ^๑ น ๑

ขำป^๑ ไห^๑ ญ^๑ — ขำป^๑ ล^๑ ัก

๑ ๑ ค ^๑ ิด ^๑ ว่า ^๑ ำ ^๑ ต ^๑	๑ ก ^๑ ว่า ^๑ เ ^๑ ข ^๑ า	๑ ข ^๑ ำ ^๑ เ ^๑ ร ^๑ ำ ^๑ แ ^๑ ย ^๑
๑ ๑ ม ^๑ ัน ^๑ เ ^๑ พ ^๑ ย ^๑ ง ^๑ แต่ ^๑	๑ ค ^๑ ัก ^๑ ว่า ^๑ ค ^๑ น	๑ ท ^๑ ำ ^๑ ขำ ^๑ ป ^๑ ไ ^๑ ญ ^๑

ส่วนตัวเอง บาปเล็ก หนักให้ ไกล

มันบาปเบา อยู่เมื่อไร หนักก็ดู

เขาติดชาย เราติดขวา ถ้ามานก

มันยงติด เหลออลก กนทงคู้

แมตตชาย เร็วกว่า ไม่น่าดู

แต่ติดขวา มนกรู อยู่เมื่อไร

มันเพียงแต่ ดึกว่าคน ทยงเลว

ส่วนตัวเอง กยงเหลว ไม่ไปไหน

เฝ้าเกลียดชาย รักขวา เป็นบ้าใจ

มันก็ ไพล่ พลัดห่าง ทางนิพพาน ฯ

นงรมธาร

นงรมธาร ครุ่นวิจารณ์ การเกิดดับ

เปลี่ยนบุบับ สายธาร ทะยานไหล

เกิดโอเย็น ฟ่องฟุ้ง จรุงใจ

ดับร้อนได้ โดยไม่ต้อง ลองอาบกิน

	อ ^๓ กทางหน ^๔ ง	ต ^๕ ล ^๕ งแล	แน ^๕ ใจน ^๕ ก
ถ้า ^๕ ใครผล ^๕ ก		ต ^๕ กล ^๕ ง	ค ^๕ นแ ^๕ ค ^๕ น
ก ^๕ ระท ^๕ บ ^๕ ก ^๕ อน		ห ^๕ ิน ^๕ ผ ^๕ า	ไ ^๕ ต ^๕ ว ^๕ าร ^๕ ิน
แล ^๕ ว ^๕ จะ ^๕ ส ^๕ น		ข ^๕ ี ^๕ พ ^๕ ไป	ไ ^๕ น ^๕ ว ^๕ ัง ^๕ ว ^๕ น
	มา ^๕ น ^๕ ก ^๕ ต ^๕ ู	เป ^๕ ร ^๕ ียบ ^๕ ต ^๕ ัง	ส ^๕ ัง ^๕ สา ^๕ ร ^๕ ว ^๕ ั ^๕ ญ ^๕ ญ ^๕
ค ^๕ ุ ^๕ ศ ^๕ า ^๕ ด ๓		น ^๕ ้ำ ^๕ า ^๕ ค ^๕ ระ ^๕ ห ^๕ ว ^๕ ัด	ไ ^๕ น ^๕ ลา ^๕ ภ ^๕ ษ ^๕ ล
ท ^๕ ช ^๕ อ ^๕ น ^๕ อ ^๕ ย ^๕ ู่		ไ ^๕ น ^๕ ท ^๕ ุ ^๕ ก ^๕ ์	ป ^๕ ล ^๕ ุ ^๕ ก ^๕ ไ ^๕ จ ^๕ ค ^๕ น
ไ ^๕ ้ ^๕ ห ^๕ ย ^๕ อ ^๕ ม ^๕ ท ^๕ น		ท ^๕ ุ ^๕ ก ^๕ ์ ^๕ ย ^๕ าก	บ ^๕ า ^๕ ก ^๕ บ ^๕ ั ^๕ น ^๕ ไป
	จ ^๕ น ^๕ ไ ^๕ ้ ^๕ เก ^๕ ิ ^๕ ต	แ ^๕ ก ^๕ ่ ^๕ ต ^๕ าย	ไ ^๕ น ^๕ ว ^๕ ั ^๕ ญ ^๕ ญ ^๕ ะ
ไ ^๕ ม่ ^๕ มี ^๕ ส ^๕ ะ		ไ ^๕ จ ^๕ ส ^๕ ว ^๕ าง	อ ^๕ ย ^๕ าง ^๕ ไ ^๕ ห ^๕ น ๓
ไ ^๕ คร ^๕ ม ^๕ อ ^๕ ง ^๕ ห ^๕ ึ ^๕ น		จ ^๕ ง ^๕ ระ ^๕ ว ^๕ ัง	ย ^๕ ง ^๕ จ ^๕ ิต ^๕ ไ ^๕ จ
อ ^๕ ย ^๕ ่า ^๕ ไ ^๕ ้ ^๕ ไ ^๕ พล ^๕		พ ^๕ ล ^๕ ค ^๕ ต ^๕ ก	น ^๕ ร ^๕ ก ^๕ ว ^๕ น
ก ^๕ ิ ^๕ น ^๕ ห ^๕ ย ^๕ ื่อ อ ^๕ ย ^๕ ่า		ต ^๕ ิต ^๕ เบ ^๕ ็ ^๕ ต	ก ^๕ ล ^๕ เม ^๕ ็ ^๕ ต ^๕ ม
เด ^๕ ิ ^๕ น ^๕ ไ ^๕ ้ ^๕ ค ^๕		ไ ^๕ ม่ ^๕ ต ^๕ ก	ท ^๕ ่อ ^๕ ถ ^๕ น ^๕ น
เด ^๕ ิ ^๕ น ^๕ ไป ^๕ ไ ^๕ ้		แ ^๕ ส ^๕ น ^๕ ส ^๕ บ ^๕ าย	ไ ^๕ ม่ ^๕ น ^๕ าน ^๕ ต ^๕ ล
ต ^๕ ิ ^๕ ม ^๕ ส ^๕ ุ ^๕ บ ^๕ บ ^๕ น		ผ ^๕ ัง ^๕ ธ ^๕ าร	ส ^๕ ำ ^๕ ร ^๕ า ^๕ ญ ^๕ เ ^๕ ย ๓

๒ ๔
นงเหนอเมฆ

รู้ สักว่า	น้ำดู	อยู่เหนอเมฆ
แสนวิเวก	สุขใจ	ตั้งในฝัน
เมือเมฆนอก	เมฆใน	ไปพัวพัน
เป็นสุขครัน	สิ่งใด	ไม่มีปราณ
นงเหนอเมฆ	แล้วบางคน	ยังกันเศร้า
อะไรเล่า	ติดมา	ลองว่าบาน
หรือเงินทอง	ติดตง	ทงการงาน
ก็ตามมา	รังควาน	เป็นถ่านไฟ
เห็นไหมเล่า	เมฆนอก	ยังหลอกลวง
ถึงใครล่อง	เลยได้	ก็ไม่ไหว
ยังไม่พัว	ทุกข์ทน	หม่นหมองใจ
บนเมฆใน	จงจะเอา	วิเวกจริง
ดูบ่วยการ	ที่จะผ่าน	เพียงเมฆกาย
ไม่ทุกข์ทน	มากมาย	ดอกขายหญิง
ส่วนเมฆจิต	ปิดบัง	ควรซังซัง
ยิ่งกว่าลึง	หลอกเจ้า	ทำเราเพ็ลย

	๑ อันเมฆกาย	๒ ที่จะกลายเป็น	๓ เป็นเมฆจิต
๔	ก็เพราะความ	๕ ขุ่นคิด	๖ จนจิตเสีย
๗	ถ้ารู้เท่า	๘ ทันทั่ว	๙ ไม่กังวล
๑๐	หยุดนอนเฉย	๑๑ ก็เย็นเหลือ	๑๒ เหนือเมฆเอ๋ย ฯ

๑๓
มันมีเท่านั้นเอง

	๑๔ ต้องเวียนเกิด	๑๕ เวียนตาย	๑๖ ตามบุญบาป
๑๗	เมื่อไรทราบ	๑๘ ธรรมแท้	๑๙ ไม่แปรผัน
๒๐	ไม่ต้องเกิด	๒๑ ไม่ต้องตาย	๒๒ สบายครั้น
๒๓	มีเท่านั้น	๒๔ ใครหาพบ	๒๕ จบกันเอ๋ย

๒๖
ตายก่อนตาย

	๒๗ ตายเมื่อตาย	๒๘ ย่อมกลายเป็น	๒๙ ไปเป็นผี
๓๐	ตายไม่ได้	๓๑ ได้เป็นที	๓๒ ผีตายโหง
๓๓	ตายทำไม	๓๔ เพียงให้	๓๕ เขาใส่โลง
๓๖	ตายโอ้ โหง	๓๗ นอนคอตาย	๓๘ เสียก่อนตาย

ตายก่อนตาย	มิใช่กลายเป็น	ไปเป็นผี
แต่กลายเป็น	สิ่งที่	ไม่สูญหาย
ที่แตก	ความตาย	ที่ไม่ตาย
มีความหมาย	ไม่มีใคร	ได้เกิดแล
คำพูดคน	ฉันทวน	ชวนฉงน
เหมือนเลาเลน	ลาวน	คนต่อแหล
แต่เป็นความ	จริงอัน	ไม่ผันแปร
ใครคิดแก้	อรรถได้	ไม่ตายเออ. ฯ

สุจิต—หุจิต

หุจิต	คือจิต	เกิด "ตวัภู"
เผ่ายกหู	ชูหาง	อย่างบาหลัง
เขาคักเดือน	อย่างไร	ไม่ยอมฟัง
เผาคลุ่มกลาง	เคียดปล่าน	เผาผลาญใจ

สัจจิต	คัจฉาจิต	ว่าง "ตัวกู"
สะอาดอยู่	ด้วยสภาพ	อันเนื่องใส
สว่างอยู่	เพราะเห็นตาม	ความจริงไป
สงบอยู่	เพราะเย็นได้	ไม่ร้อนรน
เหตุตงน	หม่นระวัง	ตงสติ
คุมความตร	ทันควัน	หม่นสกฝน
มิให้เกิด	"ตัวกู"	อยู่ในตน
เป็นสุขน	เพราะสัจจิต	วิศิษฐ์์เออ ๗

โลกอาจรอดได้

แม้เพราะกตัญญูทุกเวที

คนทุกคนในโลก มีชีวิตอยู่ได้และมีความสุขสบายอยู่ได้เพราะอาศัยความรู้ สติปัญญาความสามารถของผู้อื่น อันมจนวนมากจนนับไม่ไหว. หากใครบังจยอนสำคัญนเสียแล้วเขาจะต้องตายแล้วตงแต่ออกจากท้องมารดาใหม่ ๆ เพราะไม่มียาจะกิน ไม่มีผ้าจะห่ม ไม่มีหลังคางจะอาศัย. เขาไม่รู้จกหน้าค่าตาของผู้ให้กำเนิด การประกอบยา การทำเครื่องนุ่งห่ม การทำที่อยู่อาศัย และวิชาความรู้ต่าง ๆ แต่เขากเป็นหนี้บุญคุณของบุคคลเหล่านั้นมาเสียแล้วตงแต่ในท้องแม่. ฉะมนนคนทุกคนมีความผูกพันในทางหนี้บุญคุณต่อกันและกันจนนับไม่ไหว โดยไม่ต้องกล่าวถึงบิดามารดา ครูบาอาจารย์ ซึ่งเป็นหนี้บุญคุณอยู่เหนือศีรษะโดยตรงเลย. แม้การที่คนในประเทศหนึ่ง ได้เป็นหนี้บุญคุณของคนในประเทศอื่นก็เบนสิ่งที่จะพิจารณาเห็นได้ ไม่ยากเลย.

ความรู้และขอมรรบรูในบุญคุณของผู้อื่นที่มีอยู่เหนือตน นเรียกว่ากตัญญูตา, การพยายามทำตอบแทนบุญคุณ

นน ๆ เรียกว่า กตเวทีตา, คนผู้บุญคุณท่านเรียกว่า คน
 กตัญญู คนที่ทำตอบแทน เรียก คนกตเวที, กตัญญูก-
 ตเวทีตา ความรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบแทนให้ปรากฏ น
 เป็นธรรมประคองโลกให้เป็นอย่างนี้ และอยู่ด้วยความสงบสุข
 ของกันและกันอย่างที่จะแยกกันไม่ออกยิ่งชนเพียงใดก็ยิ่งทำ
 ให้โลกเต็มไป ด้วยความ แข่งขัน แย่งชิง โหดร้ายทารุณ
 และเกิดลัทธิ การเมืองอันทำให้โลกระส่ำระสายมากยิ่งชน
 เพียงนั้น. ฉะนั้น ความสนใจในธรรมะคือ กตัญญูกตเวทีตา-
 ธรรมนั้น นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งทีเดียว. ชนบธรรม-
 เนียมประเพณีที่ดงามทั้งหลายของคนไทยเรา ล้วนแต่มีความ
 กตัญญูกตเวทีเป็นทตงอันสำคัญ และทิ้งกันไปเพื่อรักษา
 และส่งเสริมคุณธรรมข้อนี้ ให้ยังคงมีอยู่ในโลกนี้อย่างแน่น
 แน่น พร้อมกันไปในตัว

คนอกตัญญูอย่างยิ่ง คือคนที่ ไม่ยอมรับว่าทุกคนใน
 โลกเป็นหนี้บุญคุณต่อกันอย่างแน่นแฟ้น

คนที่มีความกตัญญูถึงที่สุด ก็คือ คนที่ยอมรับว่า
 แม่แต่สัตว์พาหนะเช่น วัว ควาย ก็เป็นสิ่งที่มบุญคุณ อย่า

ต้องกล่าวถึงบิดามารดาครูบาอาจารย์เลย ถ้าใครยอมรับ
 ในบุญคุณของว้าวและควายเป็นต้นแล้ว บ้านเมืองนั้นจะเต็ม
 ไปด้วยความสงบสุขเพราะมีคนใจสูง รู้จักตอบแทนคุณแม่
 แก้วและควาย แล้วจะเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ช่าง
 มีบุญคุณต่อกันยิ่งไปกว่าว้าวและควายได้อย่างไรเล่า. บ้าน
 เมืองนั้นจะอุดมสมบูรณ์ด้วยว้าวควายพันธุ์ดีคุณภาพสูง มี
 มนุษย์ใจสูงเป็นเจ้าของ ขยันทำมาหากินโดยปราศจากการ
 เบียดเบียนกันแม่แต่น้อย ส่วนบิดามารดาครูบาอาจารย์นั้น
 ไม่ต้องกล่าวถึง เพราะจะตั้งอยู่ในฐานะเป็นเทวดาหรือเป็น
 ปุชนิยบุคคลอยู่เหนือเศียรเกล้าของคนทุกคนทั่วไปจริง ๆ
 คนที่มีความกตัญญูละเอียดยิ่งไปกว่านั้น ย่อมรู้จัก
 บุญคุณของป่าไม้ ทุ่งนา ห้วยหนอง คลองลำธาร ถนน
 หนทาง และสิ่งสาธารณชน ๆ กระทั่งดอกไม้และผีเสื้อซึ่ง
 บินไปมาอยู่โดยปราศจากความรู้จักมักคุ้นกับผู้ใด ผู้ไม่รู้คุณ
 ของป่า ย่อมทำลายป่าเสียด้วยความเห็นแก่ตัวข้างเดียว จน
 ลูกหลานไม่มีไม้จะปลูกเรือนกันอีกต่อไป จนห้วยหนองคลอง
 ลำธารเหือดแห้งเพราะป่าอันเป็นกาน้ำเต้านานถูกทำลายหมด
 ไม่มีความชื่นของป่าอันจะคายน้ำออกมาเป็นลำธาร และจะ

ดึงดูดฝนให้มาตกเป็นฝน ณ ทนจนเพียงพอ ผู้ไม่รู้บุญคุณ
 ของถนน คุกคลอง ย่อมรุกรานเอาทถนนตรอกทางเดินให้แคบ
 เข้า จนไม่สำเร็จประโยชน์ตั้งบรรพบุรุษได้มุ่งหมายไว้ เรา
 ยอมทนลำบากในการไปมายามค้าคนตกคั้นในยามปรกติ และ
 ยามคับขัน ไม่ยอมสละเออทถนน หรือทางเดินสาธารณะ
 แมแต่แนวเดียว เขาตัดต้นไม้ในป่าสาธารณะลงทั้งต้น เพียง
 เพื่อเอาผลของมันหาบเดียว หรือกระbungเดียวเท่านั้น ถ้า
 เขาเป็นคนกตัญญู สิ่งเหล่านั้นจะไม่เกิดขึ้นเลย แผ่นดินจะว่า
 รวยด้วยสิ่งอันจะทำความชื่นอกขื่นใจ ให้แก่คนทุกคนใน
 โลกนงขบทุกที เพราะการทะนุถนอมและการบำรุงส่งเสริม
 เสริมของผู้มกตัญญูตาธรรมเหล่านั้น
 คนทมความกตัญญูอันละเอียดสุขุมขบไปกว่านนอก
 ย่อมรู้จักบุญคุณของศัตรูและปรับักษ์ ตลอดจนสิ่งอันเป็น
 อุปสรรคต่าง ๆ ชนิด ศัตรูทำให้คนกตัญญูมีความฉลาด
 และก้าวหน้าขบไปกว่าเดิม ทำให้เขาประกอบด้วยคุณ
 ธรรมอันสูงขบด้วยความอดกลนอดทน และการเสียสละเป็น
 ต้น ผู้อัจฉาริชยาทำให้เรากลายเป็นคนหนักแน่นมั่นคงและ
 มีความเมตตากรุณาขบสูงพิเศษที่คนธรรมตามิไม่ได้ อุปสรรค

ทั้งหลายทำให้เรามีปัญญาเข้าใจโลกถูกต้องตามที่เป็นจริงชนิด
 ที่จะทำให้เรามีชีวิตอยู่ในโลกต่อไปด้วยความผาสุกยิ่งจนความ
 เจ็บไข้และความยากลำบากทุกประการ ทำให้เราเกิดวิปัส-
 สนาญาณ ปลงตกจนมองเห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้
 จริง ๆ และทำให้บรรลุ มรรคผล นิพพาน เพราะเหตุนี้
 คนที่อกตัญญูไม่รู้คุณของสิ่งเหล่านี้ จกต้องล้มจม หรืออย่าง
 น้อยก็ขุดหลุมฝังตัวเองเพราะความโกรธตอบ ริษยาตอบ
 ความอึดอันตันใจ เอะอะโวยวาย มีจิตใจระส่ำระสาย ทำ
 อะไรผิดพลาดไปหมดทุกสิ่งทุกอย่างแล้ว จกไม่เป็นการ
 ทำลายตนเองอย่างไรได้ ส่วนคนที่กตัญญูรู้คุณของสิ่งเหล่านี้
 ย่อมทำโลกให้สงบเยือกเย็นงดงาม ยากที่จะเปรียบเทียบได้, เขา
 สามารถทำมารให้กลายเป็นพระ ทำยักษ์ให้กลายเป็นมนุษย์ที่
 ดี ทำคนตระหนี่ให้กลายเป็นคนใจบุญสุนทาน ทำคน
 ริษยาให้กลายเป็นคนใจกว้าง แล้วจะไม่ทำให้โลกนี้ให้กลายเป็น
 เป็นสวรรค์ได้อย่างไร. เขารู้คุณของศัตรู ในการที่ให้บท
 เรียบอันประเสริฐสุด อันจะหาจากท่อนไม้ได้แก่เขา เขาจึง
 ขอบคุณและพยายามสนองตอบด้วยความดี. บุญคุณของศัตรู
 มีอยู่มากเช่นนงจเป็นกรยากที่คนกตัญญูจะมองข้ามไปเสียได้

ถ้าคนเราไม่มีศรัทธาและอุปสรรคเสียเลย โลกนี้ก็จะไร้สิ่งทีเรียกว่า
 ก็น่าสมรรถภาพ ผู้ที่มองเห็นคุณของศรัทธาและปรบักษ ย่อม
 ไม่อาจที่จะก่อความยากเข็ญขึ้นในโลกได้แต่ประการใด โลก
 สงบเย็นไปกว่าระดับธรรมดา ก็เพราะมีบุคคลที่มีใจสูงถึง
 ขนาดมองเห็นบุญคุณของศรัทธาและอุปสรรคตั้งกล่าวแล้ว ซึ่ง
 นับว่าเป็นคนกตัญญูทลกกชงสุขุมที่สุด

เมื่อแม้แต่ศรัทธาและปรบักษ ก็มีบุญคุณแก่เราถึงเพียง
 นแล้ว จงคิดดูเถิดว่า บิดามารดาครูอาจารย์ ตลอดจนพระ
 พุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันเป็นวัตถุสูงสุดนั้น จักเป็น
 สิ่งที่มีบุญคุณแก่เรามากน้อยเพียงไร ?

ทุกคนมิได้เกิดจากโพรงไม้ แต่เกิดในโพรงเหล็ก ๆ
 ในครรภ์ภรรยาของมารดาด้วยการร่วมมือของบิดา. เกิดมาแล้ว
 มีชีวิตอยู่ได้และเจริญเติบโตต่อไปบนความเสียสละของบิดา
 มารดา และของทุกคนที่เขามามีสวนเกอวของอนมจนวน
 มากเหลือที่จะนับ, บันฑิตทั้งหลายมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น
 ยกบิดามารดาขึ้นเป็นบุคคลแรกในเรื่องนี้ ก็เพราะเป็นบุคคล
 แรกในการให้กำเนิด ให้บังจยครองยงชีวิต ให้วิชาความรู้
 ู้ให้การอบรมทางอุปนิสัยที่ดี และอื่น ๆ ที่เป็นผลคืออกมาก

มาย หากผู้ใดมีจิตทรามจนถึงกับไม่รู้คุณของบิตามารดาแล้ว
 ก็เป็นการสุดวิสัยที่เขาจรรู้ คุณของปรบักษ และศัตรูตงทกล่าว
 แล้วได้ การข่มขาบในพระคุณของบิตามารดา จึงเป็นความ
 กตัญญูหมายเลข ๑ ของคนทุกชาติทุกภาษาในโลกนี้ และ
 โลกอื่นทุก ๆ โลก ผู้ไม่รู้คุณบิตามารดา ย่อมถูกจัดไว้ใน
 ฐานะเป็นบุคคลที่ โคร ๆ ไม่ควรไว้ใจในโลก

ผู้ที่จะได้ชื่อเป็นบุตรที่ดีของบิตามารดา หรือกตัญญู
 ต่อบิตามารดาอย่างแท้จริงนั้น ก็คือผู้ ททาหนาทยกบิตา
 มารดาขนจากนรกได้ บิตามารดา ย่อมตถนรกชื่อว่า "ปุตะ"
 นรกชื่อว่าปุตะนี้ ได้แก่ความรอนใจเป็นทุกข์หนัก เพราะไม่มี
 บุตรที่จะเป็นเครื่องทำความชื่นชมยินดี ไม่มีบุตรที่จะสับ
 สกุด ไม่มีบุตรที่จะเลี้ยงดูในยามที่ตนแก่ชราหรือเจ็บไข้ ไม่มี
 บุตรที่จะมาเพณูกุศลทักษณาทานให้เมื่อตนตายไปแล้ว ครั้น
 ได้ลูกทกตัญญูมา บิตามารดาก็จะขนจากนรกอนัน โดยสัน
 บุตรจึงได้ชื่อว่าผู้ทยกบิตามารดาขนจากนรกเพราะเหตุนี้ หาก
 ได้ลูกมาเป็นคนอกตัญญูไม่รู้คุณของบิตามารดา ลูกคนนั้น
 เองกลายเป็นผู้จับบิตามารดาของตนใส่ลงในนรกขุมนี้ ให้
 ลกลงไปอีกจนยากที่จะขนพ้นได้ คนบางคนเป็นคนที่เจ้าชู้มา

แต่เล็ก เหลวไหลในการเล่าเรียน หรือการอบรมตนให้เป็น
 คนดี ใช้เงินเปลืองผลาญทรัพย์สมบัติที่เกิดจากเหงื่อไคล
 ของบิดามารดาตามความสบายใจของตน หมกมุ่นอยู่ในความ
 เสีหายโดยไม่คำนึงว่ามันเป็นการทรมาณจิตใจของมารดา
 บิดาสักเพียงใด ไม่เลียงบิดามารดาทางดวยอาหารกายและ
 อาหารใจ แต่รบกวนให้บิดามารดาเลียงลูกเลียงหลานของตน
 สืบไป ไม่มีทสสนสุดในฐานะอย่างเดียวกับคนใช้ รังเกียจบิดา
 มารดาในยามแก่ชราหรือเจ็บไข้ ราวกะว่าเป็นที่น่าขยะแขยง
 หรือน่ารำคาญ ลืมบิดามารดา หรือไม่รู้ สักว่ามบิดามารดา
 ตงแต่บิดามารดาขงมชวตอยู่ บุคคลที่เป็นอย่างนี้ ไม่ได้ชื่อว่า
 บุตร เพราะเหตุที่ ไม่ได้ยกบิดามารดาขนจากนรกอนันมขอ
 ว่า ปุตะ นั้นเอง เขาเป็นได้อย่างมากเพียง ผล หรือ
 ลูก หรือ กอน อะไรที่ ไม่สะอาดกอนหนง ที่หลุดออกมา
 จากทองมารดาของเขาเท่านั้น เขาจึงมี ใจผู้ที่จะทำโลกนี้ให้
 สะอาดหรือสงบได้แต่อย่างใด เพราะความที่เขาเป็นผู้ มจค
 ใจชนิดที่ ไม่อาจรู้ สักในบุญคุณของผู้ที่มบุญคุณนนั้นเอง ส่วน
 ผู้ที่สามารถเป็นบุตรที่ดี คือสามารถยกบิดามารดาขนจากนรก

ชื่อว่า ปุตะ ไท่ นั้น ไม่ต้องสงสัยเลยเขามีอะไรพร้อมที่จะรู้
 สำนักบุญคุณของโลก และตอบแทนคุณของโลกด้วยการ
 ทำความสงขยเอ็นใส่ ไว้ในโลกนั่นเอง. ผู้รู้คุณของบิดามารดา
 แล้ว พยายามทำตอบแทนจึงถูกจัดไว้ในฐานะที่เป็นผู้นับถือ
 และไว้วางใจทั้งของเทวดาและมนุษย์

ครุบาอาจารย์คือผู้นำสายวิญญาณของกุลบุตรที่เติบโต
 ขึ้นมาในโลกนี้ การทวัญญาณจะเดินทางไปถูกทางหรือมีใจสูง
 ไต่นั้น เป็นสิ่งทม ไตยาก เป็นสิ่งทลลบ มพธรรตองมาก
 และต้องอบรมนาน ฉะนนจตองมบุคคลบนประเภทหนึ่งใน
 โลกนี้ เพอรบภาระอนน และเราเรียกกันว่า ครุบาอาจารย์
 การทตองมบุคคลประเภทนบนโดยเฉพาะ ก็เพราะว่าจะได้
 มชู้เชยวชาญเฉพาะ หรือมีโอกาสนนเพียงพอในการทำหน้าที่
 ทของตน แต่คนสมยนมความคิดนมเอียงไป ในทางทว่า
 ครุบาอาจารย์เป็นลูกจ้าง หรือผู้รบจ้างทำหนาทน ๆ เพราะ
 ไตรบเงินเดือน หรือสงของสำหรับบารุงจากผู้ใดผู้หนง หรือ
 ทางใดทางหนง. ความกตัญญูในครุบาอาจารย์จงรอยหรือ
 ไป. จรงอยุทมระเบียบบให้เงินเดือนหรือถวายบจจยเครื่อง
 ยงบพแก่ครุบาอาจารย์ แต่เมอคตคตแลวสงท ไทนน มคทา

เพียงเพื่อยังชีพอยู่ได้ โดยไม่ต้องไปประกอบอาชีพอื่นจนหมด
 เวลาที่จะทำการอบรมสั่งสอน และเมื่อเปรียบเทียบกับ
 สิ่งที่อาจารย์ประสิทธิ์ประสาทให้ ย่อมจะเห็นได้ว่า ความ
 สูงทางฝ่ายวิญญาณที่ ไตรรับจากครูบาอาจารย์นั้น มีค่ามากเกิน
 กว่าค่าของทังไขเป็นค่าบูชาครูอาจารย์อย่างที่จะเปรียบกันไม่ได้
 เลย. ครูบาอาจารย์พ้นจากฐานะของความเป็นลูกจ้าง แต่อยู่
 ในฐานะของความเป็นปู่ขนิษฐบุคคล ก็เพราะให้สิ่งที่มีค่าสูงสุด
 แก่ศิษย์ ยิ่งกว่าที่ศิษย์จะตอบแทนไหนเอง. แม้จะจาก
 กันไปแล้วก็ยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวหัวใจศิษย์ ให้จดเว้นการทำ
 ในสิ่งที่ไม่ควรทำได้ ทุกคราวที่ระลึกไถ่ถึงอาจารย์ ว่าได้
 เคยปราสอน หรือขอร้อง หรือแสดงความมุ่งหมายไว้อย่าง
 ไร. พืชแห่งความมีใจสูงที่อาจารย์ ได้เพราะหว่านไว้ในหัวใจ
 ของศิษย์นั้น แม้หากจะไม่ออกผลในขณะนั้น ก็ยังอาจออก
 ผลได้ในกาลภายหลังกเมื่อศิษย์เองแก่ชราไปแล้ว หรือแม้เมื่อ
 จะสิ้นลมหายใจ ก็ยังเป็นสิ่งที่เป็นไป ได้เสมอ. การได้เห็น
 ได้ยิน ได้ฟัง ได้อบรมตัวอย่างที่ดีจากอาจารย์ ในแง่ต่าง ๆ
 เมื่ออยู่ในสำนักย่อมเป็นเชออนเรนลบฝังอยู่ในสันดาน ของ

ศิษย์ โดยไม่รู้ สึก สำหรับจะงอกงามเป็นสติปัญญาในการก้าว
 หน้าที่หรือการกลับตัวจากทางผิดในโอกาสหลัง ได้เสมอไป ใน
 กรณีปกติ ครูบาอาจารย์ย่อมยกสถานะทางวิญญาณของศิษย์ให้
 สูงต่อขึ้นไปจากที่บิดามารดา ได้ยกขึ้นไว้แล้ว เพราะเป็น
 บุคคลที่ โลกจัดไว้เพื่อการนี้ โดยเฉพาะ, อาจารย์ ต้องอดกลั้น
 อดทนเป็นพิเศษ และเอาใจใส่สอดส่องเป็นพิเศษ จึงสามารถ
 ปลุกฝัง ความสูงทางวิญญาณลงไป ในจิตใจของศิษย์ ได้สำเร็จ
 นนแหละคือเมตตาของอาจารย์ อาจารย์ต้องทำการศึกษา
 และอบรมตนเองให้มากเป็นพิเศษอยู่เสมอ จึงมีอะไรเพียง
 พอที่จะปลุกฝังให้แก่ศิษย์. นนแหละ คือปัญญาหรือวิชา
 ของอาจารย์ อาจารย์จักต้องเสียสละมากอย่างนั้นเสมอไป จึง
 ไม่ตกอยู่ในฐานะที่จะตกไปเป็นลูกจ้างของศิษย์ แต่กลับมบุญ
 คุณอยู่เหนือศีรษะของศิษย์ทุกคน. ศิษย์มีความกตัญญู จึง
 เป็นบุคคลที่มีความถูกต้องและความสมประกอบอยู่ในสันดาน
 ของตนมีความเหมาะสมที่จะทำโลกนี้ ให้รมเย็นด้วยความอด
 กลั้นอดทนและความเฉลียวฉลาดของตนสืบไปความระลึกถึง
 บุญคุณของอาจารย์แม้จะให้ยากทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่
 ประชาชนสืบไปไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อรักษาเกียรติแห่งสำนักของ

อาจารย์ และอุทิศส่วนกุศลแก่อาจารย์พร้อมกันไปในตัว. พระ
 ผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไว้โดยตรงว่า เมอระลกกถึงคุณของผู้มี
 ล่วงลับไปแล้วมีทางที่ควรทำทางเดียวเท่านั้น คือการทำ ความ
 คือนกวางขวางอุทิศแก่บุคคลนั้น หรือเป็นท จะลงถึงบุคคลนั้น
 การเช่นสรองหรือการร้องไห้เป็นต้น ไม่มีประโยชน์อันใดแก่
 ผู้ล่วงลับไปแล้วเลย. ฉะนั้น ผู้ที่รักอาจารย์และรู้คุณของ
 อาจารย์จงตั้งหน้าตั้งตาบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก.

พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้พระนามว่าพระบรมครู เพราะ
 ทรงสามารถยกวิญญาณของสัตว์ ให้สูงขึ้นได้จนถึงที่สุด ไม่ถูก
 ความทุกข์ท่วมทับอีกต่อไปจนทำให้บุคคลนั้น ๆ ได้ชื่อว่า
 พระอริยเจ้า. พระธรรม ของพระองค์ก็คือ วิชการยกวิญญาณ
 ให้สูงพ้นจากนรก คือความทุกข์ โดยสิ้นเชิงได้นั่นเอง
 พระสงฆ์ คือผู้ที่ทำได้นั้นแล้วสบอายุของพระธรรมมาถึง
 พวกเรา. ทำพวกเราให้มี โอกาสได้รับสิ่งประเสริฐเหมือนนัก
 ได้รับจากพระพุทธเจ้าโดยตรง พวกสาวกทั้งหลายเหล่านั้น
 รับความยากลำบากทุกประการ ในการสืบอายุพระศาสนาทั้ง
 นึกเพราะความกตัญญูในพระผู้มีพระภาคเจ้า เรากล่าวได้
 โดยไม่ต้องกลัวผิดว่า ศาสนาเป็นมรดกตกทอดมาถึงพวก

เราในสมัยนี้ได้ ก็เพราะความกตัญญูของเหล่าพระสาวก ที่
ตั้งใจทำให้ตรงตามพระพุทธประสงค์นั่นเอง ความกตัญญู
ของพระสาวก ทำให้พระศาสนาสืบอายุมาได้เป็นพัน ๆ ปี
โลกมีศาสนาเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรก็เพราะความเสียสละ ด้วย
อำนาจความกตัญญูของบรรดาพระสาวกทั้งหลาย โลกมี
ธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองเพราะพุทธบริษัทตั้งใจทำให้ตรงตาม
พระพุทธประสงค์ เพื่อสนองพระคุณของพระพุทธองค์ เรา
จึงเห็นได้ว่าความกตัญญูเป็นธรรมที่คุ้มครองโลก สมควรที่
เราทั้งหลายจะช่วยกันรักษาเอาไว้อย่างมั่นคง

กล่าวโดยแท้จริงแล้ว ขนบธรรมเนียมประเพณีที่
ดีงามของพุทธบริษัท ล้วนแต่เกิดขึ้นมาเพราะความกตัญญู
กตเวที เป็นไปได้เพราะกตัญญูกตเวที และมุ่งหมายจะ
ชุบย้อมธรรมะคือ ความกตัญญูกตเวที ให้ฝังแน่นอยู่ในจิตใจ
ของบุตรหลานอันเป็นอนุชนสืบไปอย่างมั่นคง จารีตประเพณี
ต่าง ๆ เช่นการปลงศพผู้เป็นอุปัชฌาย์อาจารย์เป็นต้นนั้น
มุ่งหมายจะชักช่อมความกตัญญูกตเวที ในหัวใจของคนทุกคน
ยิ่งกว่าจะมุ่งหมายอย่างอื่น จึงได้เกิดประเพณีทুমเทเพื่อการ
จัดงานอย่างไม่คำนึงถึงความหมดเปลือง และความยากลำบาก

ทุก ๆ ประการ ^{๕๕} ทั้งนี้เพราะเห็นความจำเป็นในการที่ ^{๕๖} โลกเรา
^{๕๗} จักต้องเป็นโลกที่ ^{๕๘} อาบย้อมอยู่ด้วยความกตัญญูกตเวที ^{๕๙} จึงจะ
^{๖๐} เป็นโลกที่ ^{๖๑} รมเย็นโดยนัยที่กล่าวแล้ว ^{๖๒} ศาสนาและจารีตประเพณี
^{๖๓} ของคนทุกชาติทุกภาษา ^{๖๔} ล้วนแต่มีหลักเกณฑ์อย่าง ^{๖๕} นั้น แต่
^{๖๖} สำหรับพุทธศาสนาเรา ^{๖๗} นั้น ย่อมมีหลักการที่จะระมัดระวังให้
^{๖๘} ความหมัดเปลืองนั้น ^{๖๙} หมัดเปลืองไปในทางที่จะเป็นประโยชน์
^{๗๐} แก่สังคมพร้อมกันไปในตัวด้วยอีก ^{๗๑} โสດหนึ่ง : ^{๗๒} ความกตัญญู
^{๗๓} ของพุทธบริษัททั้งหลายจึง ^{๗๔} ใ้เป็นไปเพื่อทำให้ ^{๗๕} โลกที่ ^{๗๖} รมเย็นอย่าง
^{๗๗} น่าชื่นอกชื่นใจแท้จริง.

ถ้าหากคนทุกคนในโลก ^{๗๘} ยอมรับรู้ถึงความจริงนั้น ^{๗๙}
^{๘๐} ประเสริฐสุด ^{๘๑} คือความที่ ^{๘๒} มนุษย์ทุกคนเป็น ^{๘๓} หนนบุญคุณต่อกัน
^{๘๔} และกัน ^{๘๕} แม้แก่คนที่เป็นศัตรูของกันและกัน ^{๘๖} ดังที่กล่าวแล้ว
^{๘๗} โลกนั้นจะเต็มไปด้วย ^{๘๘} การแข่งขันแย่งชิงกัน ^{๘๙} ทั้ความดีเพื่อ ^{๙๐} เปลือง
^{๙๑} หนนบุญคุณของตน ๆ ^{๙๒} ให้ตนพ้น ^{๙๓} หนนนั้น ถ้าหัวใจของคน
^{๙๔} ทุกคนในโลกนั้นเต็มไปด้วย ^{๙๕} ความกตัญญูกตเวที ^{๙๖} จริง ๆ แล้ว
^{๙๗} โลกนั้นจะเป็นโลกที่ ^{๙๘} งดงามยิ่งกว่า ^{๙๙} เทวโลก ^{๑๐๐} น่าอยู่ยิ่งกว่า ^{๑๐๑} เทวโลก
^{๑๐๒} บลอดภยยิ่งกว่า ^{๑๐๓} เทวโลก ^{๑๐๔} และ ^{๑๐๕} น่าบูชา ^{๑๐๖} น่าปรารถนา ^{๑๐๗} ยิ่งกว่า ^{๑๐๘} เทว
^{๑๐๙} โลกโดย ^{๑๑๐} ไม่ต้องสงสัยเลย.

จงคิดดูให้ถี่เถิด การที่เรามีความมอดอ้อมต่อกันและกัน ไม่หันหันปล้นแล่นทำอะไรลงไป ด้วยโทษะทั้งหมด ก็เนื่องจากยังระลึกถึงคนนั้นคนนั้น ระลึกถึงบิดามารดาพี่น้องอาวของเข่า ที่เคยมีความดีต่อเรา เราจึงไม่ใจไม้ใส่ระกำต่อผู้ใดผู้หนึ่งลงไป ไ้ได้ง่าย ๆ แม้หากเราจะผลุนผลันทำลงไป ก็ยังถึงกับเรียกตัวมาขอโทษให้อภัยกันเพราะ เห็นแก่คนนั้นคนนั้นตาตำ ๆ บ้าง เพราะเห็นแก่คนที่ตายไปแล้วบ้าง ที่เคยดีต่อเราหรือต่อบิดามารดาของเราเป็นต้น ความกตัญญูเป็นสิ่งหนึ่งที่ มีอำนาจแปลงยักษ์ ให้เป็นมนุษย์ได้ และทำโลกให้รอดและร่มเย็นได้ดังกล่าวมาฉะนั้นแล.

เราทั้งหลายจงช่วยกัน ทะนุถนอมธรรมะอันประเสริฐ ข้อนั้น ให้ยังคงอยู่เป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรของโลก ด้วยความพร้อมเพรียงกันและเสียสละอย่างยิ่ง ขอพวกเราทุกคน ตลอดกาลนานเทอญ ฯ

พุทธทาสภิกขุ

โมกขพลาราม ไชยา

๘ มีนาคม ๒๔๙๗

๑๐๑

๑๐๒

๑๐๓

๑๐๔

๑๐๕

๑๐๖

๑๐๗

๑๐๘

๑๐๙

๑๑๐

๑๑๑

๑๑๒

๑๑๓

๑๑๔

๑๑๕

๑๑๖

๑๑๗

๑๑๘

๑๑๙

๑๒๐

๑๒๑

๑๒๒

๑๒๓

๑๒๔

๑๒๕

๑๒๖

๑๒๗

๑๒๘

๑๒๙

๑๓๐

๑๓๑

๑๓๒

๑๓๓

๑๓๔

๑๓๕

๑๓๖

๑๓๗

๑๓๘

๑๓๙

๑๔๐

๑๔๑

๑๔๒

๑๔๓

๑๔๔

๑๔๕

๑๔๖

๑๔๗

๑๔๘

๑๔๙

๑๕๐

๑๕๑

๑๕๒

๑๕๓

๑๕๔

๑๕๕

๑๕๖

๑๕๗

๑๕๘

๑๕๙

๑๖๐

๑๖๑

๑๖๒

๑๖๓

๑๖๔

๑๖๕

๑๖๖

๑๖๗

๑๖๘

๑๖๙

๑๗๐

๑๗๑

๑๗๒

๑๗๓

๑๗๔

๑๗๕

๑๗๖

๑๗๗

๑๗๘

๑๗๙

๑๘๐

๑๘๑

๑๘๒

๑๘๓

๑๘๔

๑๘๕

๑๘๖

๑๘๗

๑๘๘

๑๘๙

๑๙๐

๑๙๑

๑๙๒

๑๙๓

๑๙๔

๑๙๕

๑๙๖

๑๙๗

๑๙๘

๑๙๙

๒๐๐

พิมพ์มณฑลการพิมพ์ ๑๐๑ ถนนธานี บางลำพู พระนคร

นางจำรัส อ่องจรัต ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา โทร, 829656